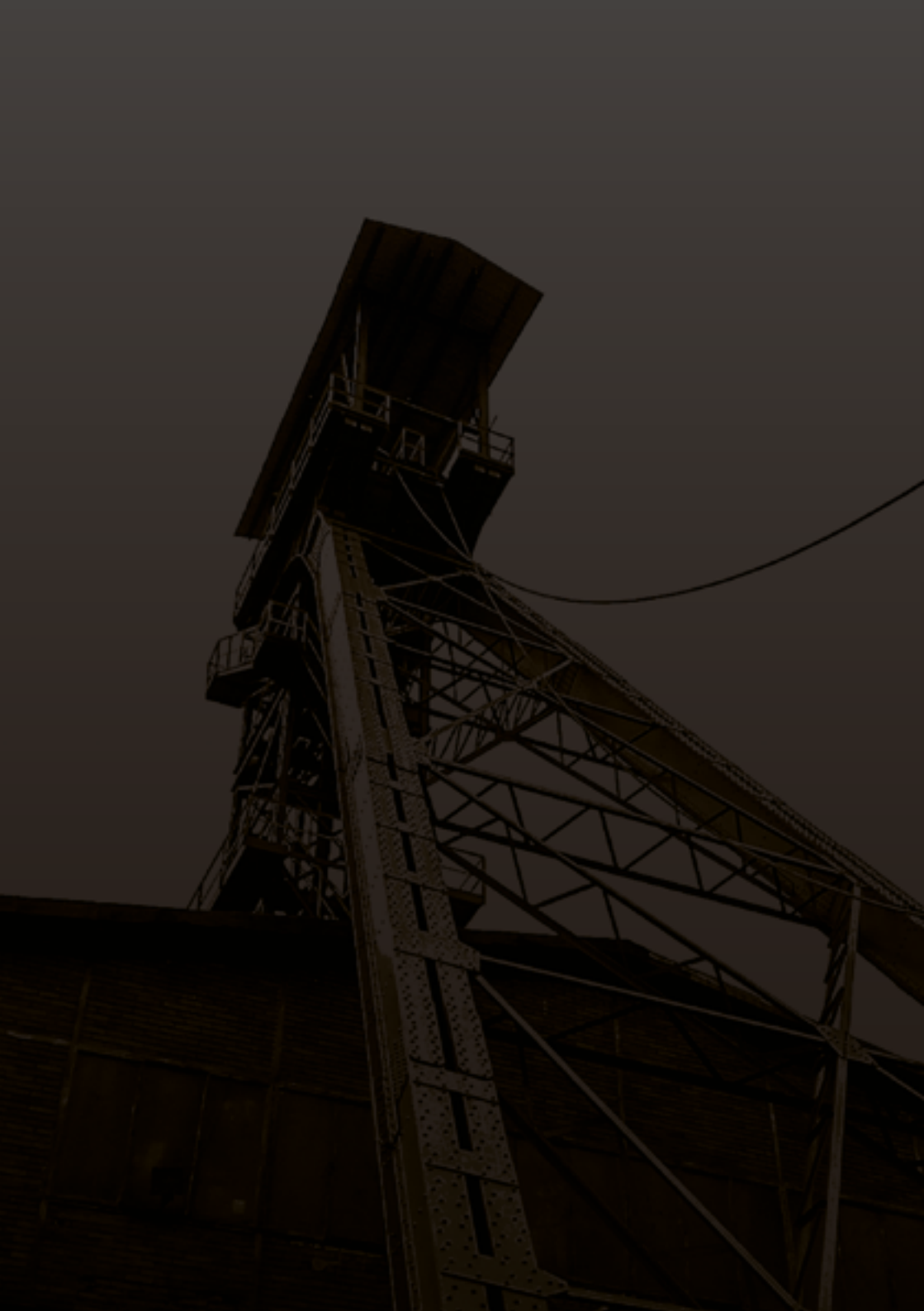

POSLEDNÝ ZHASNE

Spomienky handlovských baníkov

2023

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

EURÓPSKA ÚNIA

Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

MINISTERSTVO

PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VEČÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MESTO
HANDLOVÁ

KONTAKTNÉ CENTRUM
HANDLOVÁ

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.employment.gov.sk

www.esf.gov.sk

ISBN 978-80-570-5273-9

9 788057 052739

POSLEDNÝ ZHASNE

Spomienky handlovských baníkov

POSLEDNÝ ZHASNE
Spomienky handlovských baníkov

Autori

Dana Reindlová, Vladimír Podoba

Vydalo

© 2023 mesto Handlová

Grafické spracovanie a tlač

© 2023 **EUROART**[®]

ISBN 978-80-570-5273-9

Úvod

Ukončovanie ťažby uhlia v Bani Handlová malo za následok zánik stoviek pracovných miest. Mesto Handlová preto podalo dotknutým obyvateľom pomocnú ruku vytvorením kancelárie Kontaktného centra. Vďaka vhodne nastavenému európskemu projektu sa novovytvorený tím spolupracovníkov mohol venovať rôznym témam pracovného, súkromného, ale aj kultúrneho života baníkov. Jednou z takýchto tém je zachovanie a posilnenie baníckej histórie, tradícií a spomienok.

Táto publikácia je výsledkom viacerých zorganizovaných podujatí s témou histórie baníctva, viac či menej formálnych rozhovorov s baníkmi, spolupráce s členmi Handlovského banického spolku a najmä osobnej zaangažovanosti jej autorov. Prináša pohľad na baníctvo zo strany tých najpovolanejších. Prostredníctvom rozprávania bývalých zamestnancov o svojich životných príbehoch. Je zjavné, že baníctvo nebolo pre väčšinu baníkov len živobytím, ale predovšetkým vášňou, zodpovednosťou, životným štýlom a spolupatričnosťou.

Tomáš Šujan
manažér tímu

Kontaktné centrum Handlová

Predslov

Nevieme, kedy sa táto útla knižka dostane do vašich rúk. Či to bude v čase, kedy sa ešte na mnohé pamätáte, alebo o mnoho rokov neskôr. A tak skôr, než sa začítate do spomienok handlovských baníkov, mali by ste o tomto meste a jeho bani vedieť aspoň základné informácie.

Baňa Handlová je najstaršou uhoľnou baňou na Slovensku. Priemyselná ťažba sa tu začala už v roku 1909. Od koní ťahajúcich banské vozy naplnené uhlím až k pokročilej mechanizácii - takých bolo 112 banských rokov v Handlovej. Baňa dávala ľuďom prácu a životné istoty, menila skromné mestečko na mesto, v ktorom bolo všetko. Nemocnica, hotel, dobre zásobované obchody, futbalový štadión, športová hala, plaváreň, dom kultúry s orchestriskom a hvezdárňou, byty pre rodiny, školy pre deti, na oddych rekreačné stredisko Remata...

V histórii handlovskej bane boli lepšie aj horšie dni. Hladový štrajk v roku 1918 a jeho štyri obeť, vojnové časy, niekoľko smrteľných banských nešťastí, ale aj česť a sláva rekordérov, baňa ako pevný pilier československého národného hospodárstva. Handlovskí baníci za 112 rokov vyťažili z útrob zeme 83 miliónov ton uhlia. My vám prinášame spomienky baníkov rôznych generácií. Každý z nich zažil baňu v inej etape. Mnohé sa rokmi, zmenami politického systému a spoločenskými udalosťami menilo. To, čo sa nezmenilo, a čo majú všetci spoločné, je banícke srdce.

Autori

Anton Privalinec, vpravo

Blondáčik

*Anton Privalinec, 77 rokov
33 odrobených rokov*

Za to, že som baníkom, môže môj bratranec

Ja som odjakživa sníval, že budem lesníkom. Mal som vyhlíadnutú školu v Želiezovciach. O inej alternatíve som ani nerozmýšľal. Jedného dňa prišiel domov na prázdniny môj bratranec, ktorý bol banícky učeň. Producoval sa po dedine ako frajer, vyštafírovaný v peknej čiernej uniforme. A začal ma presviedčať: „Načo pôjdeš do hory?! Tam ťa budú len komáre a ovada hrýzť! Pod' do bane, tam ťa nič nebude hrýzť.“ A predstavte si, presvedčil ma. Ešte cez prázdniny sme všetko vybavili.

Začiatok mojej učňovskej kariéry nebol bohvieaký. Keď som nastúpil do školy a na internát, vypukla žltáčka. Na škole bola izolačka, tri mesiace sme nemohli ísť nikde. Keď som konečne v novembri prišiel domov, čakal ma list z lesníckej školy v Želiezovciach. Povedal som mame, že by som predsa len chcel prestúpiť a byť lesníkom, ale že som sa informoval a musela by zaplatiť 1300 korún za internát, uniformu.... no a bolo rozhodnuté. Nič sa platiť nebude a ja budem baníkom. Bol rok 1959.

Úspory som dal otcovi ako poďakovanie za to, že ma vychoval

Prvý rok sme boli v škole. Ako druháci sme už chodili týždeň do bane a dva týždne do školy. Mali sme len päťnásť rokov. Floro Danko bol náš majster. Mal takúto teóriu: „Chlapci, budem vás meniť. Raz bude údržba, raz bude príprava, potom na porube. Aby ste sa zaškolili na všetko.“ Prvý mesiac som dva týždne chodil s takým dedkom z Horného konca po celom úseku. Mali sme na starosti čerpadlá. Ďalší mesiac sme opravovali koľaje, celú štreku od bazu až dole na záparu. Robilo sa to za plného chodu bane. Keď išla mašina, odstúpili sme, a keď prešla, tak sme podbíjali, dávali do vodováhy a tak... V novembri ma majster presunul na údržbu. Prerábala sa vetračka z dreva do hajcmanov. A potom prišla príprava. Razila sa vetračka v kameni. No a tam som zapadol, už ma nikde neprekladali a ja som sa stal pripravárom. Ale nie nadtľho. V treťom ročníku ma prideliť na stenu. To sme už robili dva týždne a týždeň sme boli v škole. Na stene som prežil celý tretí ročník.

Keď sme končili školu, otec prišiel na moje vyradenie. Počas celých troch rokov sme dostávali vreckové a časť peňazí, ktoré sme si zarobili, nám odkladali. Ja som mal našetrených 3 300 korún, čo v tej dobe bol veľký peniaz. 300 korún som si nechal a 3 000 som hrdo odovzdal otcovi so slovami, že to je za to, že ma vychoval.

Mal som 18 rokov a 18 šichiet navyše

Ešte ani nezačali prázdniny, keď prišiel na učilište prvý predák Ján Radovský, u ktorého sme na stene robili ako učni. Jedenástich z nás si vybral: „Vy idete od 1. júla ku mne na stenu.“ Keď začalo stenu zatláčať, nechali tam len starých, skúsených rubáčov, a nás, mladých, preradili. Tak som prišiel na Východnú k predákovi Lacovi Kurdymu. Tam bolo dobre, skamarátil som sa s Ludvom Kulturikom, chudáčisko, zabilo ho v bani. Spomínam si, ako nás raz zobral k sebe domov aj s Ondrom Čulíkom a dal nám takúto ponuku:

„Počúvajte, sopleši. Mám na vás prosbu. Chcem kúpiť do jesene motorku. Potrebujem, aby ste so mnou zostávali na ablesy, na zavalovanie, na skracovanie zbernej, pásy rozoberať... Stále budete v robote, však jeden mesiac vydržíte.“ Ja som sa bál povedať, že nie, tak sme s ním chodili. Mal som 18 rokov a 18 šichiet navyše. Domov som chodil len prespať, ale Ludvo do jesene na motorku zarobil.

Budú money, budú money!

Na stene som bol spokojný, kým neprišiel zas môj bratranec, ktorý ma za baníka naverboval. On už vtedy robil na razení u Čukana. Hučal do mňa:

„Pod' k Čukanovi. Čo tam budeš za 95 korún robiť. Pod' k Čukanovi, ja už mám 135 korún za zmenu.“ Tak som teda išiel a rovno Jožkovi Kovácsovi do zmeny. To bolo v roku 1966. Zostal som tam, dokiaľ ma nevyradili, 25 rokov. Čukanovci boli rekordérsky kolektív. Dosiahli sme československý aj slovenský rekord. Keď sme robili na rekorde, každý vedel, čo má robiť a robil. Nebol čas na nič, ani prehodiť pár slov. Jediné, čo sme si povedali, bol pozdrav na začiatku zmeny. Prvý rekord bol 620 metrov, druhý 660 a tretí 680 metrov vyrazenej chodby za mesiac. Prvý rekord bol najpocitivejší, na jednej čelbe a v sobotu sme chodili predlžovať. Či sme to chceli? No, každý chcel zarobiť, hovorili sme si, že budú money (smiech). Keď sme robili posledný rekord s Kováčsom, vyrátali nám 550 korún na zmenu. Ja som prišiel domov do Dražoviec a stretol som sa s kamarátom, ktorý asfaltoval cesty. Chcel som pomachrovať, a tak som povedal, že sme mali mať 550 korún na šichtu, ale ekonóm Schmidt nám povedal, že toľko nám nemôžu vyplatiť, že taký zárobok nemá nikto na Slovensku, a tak nám dajú 520. Kamarát sa zasmial a išiel domov pre výplatnú pásku. A ja pozerám - 18 300 korún. Nahneval som sa a zobral pásku do roboty Tiborovi Parákovi. Ten mi poradil, aby som išiel asfaltať cesty (smiech). Ale je pravda, že oni robili od rána do večera každý jeden boží deň.

Keď sa vytvárala štvorzmenná prevádzka, dali nás dokopy - bol som ja, Novosádek, Kuzmín, Csemi, Lieskovský... tam som už robil „za druhého“. S Novosádkom sme sa koľkokrát vyhádali v bani do krvi. Ale po šichte sme išli spolu na pivo, boli sme kamaráti a všetko bolo v poriadku. Ten kolektív spolu žil, chodili sme na výlety aj s rodinami, na husacie hody do Grobu, s Čukanom sme boli na Dukle...

Keď Kovács dokončil večernú priemyslovku a išiel štajgrovať, stal som sa zmenovým predákom.

Pod' sem, blondáčik. A teraz sa mi priznaj

Najväčší huncút v bani akého som zažil, bol dedo Švábek. Keď som robil u Kovácsa, poslal ma pre blato (poznámka: na upchávanie streliva) „Zober na tri feldy.“ Na prekope sme mali strelkomoru, a tam ma čakal Švábek s taškou na pleci: „Čakám, blondáčik, len na teba.“ „A čo na mňa čakáte, veď už brali strelivo,“ hovorím mu.

„Brali, ale Kovács kázal, že máš zobrať.“ Keď kázal, tak som zobral veľkú streleckú tašku na plece. Vyšiel som úpadnicou 50 - 60 metrov, zle sa mi to nieslo, tak som dal tašku dole, že si to nejakou preložím. Taška padla na kol'aje a zahrkotala. „Čo je? Veď strelivo nehrkoce,“ pomyslel som si. Tak otvorím tašku, v nej krabice plné kameňa (smiech). Asi o dva alebo o tri mesiace ma dedo Švábek zase čakal: „No, blondáčik, musíš zobrať rozbušky, lebo máte len 6 metrové šlágy a Kovács frfle, že ich musí cvikať.“ Poučený z minulosti som nakukol do tašky a boli tam drôty. Ale nedalo mi to pokoja, a tak som cestou do tašky opäť pozrel. Navrchu bola viazanica drôtu a pod ňou šesť malých potkanov, celkom holých, ešte ani nevideli (smiech). Tak som ich hodil do ulmy. Odvtedy som rozmýšľal, ako s ním vybabrem. V 68 roku sa muselo všetko stretlivo na konci šichty odovzdávať. My sme odovzdali ako prví a ja som to obehol cez vetračku a schoval sa za voz. Keď poslední odovzdali, dedo Švábek si v sklade vyspevoval, ani si nevšimol, kedy som mu zahákoval dvere. Keď som sedel

vo voze, niekto kričal, že môžeme ísť, že už ide Švábek. No ale vonku Švábeka nebolo. To bolo v piatok v nočnej a pustili ho až v sobotu ráno. Ja som celú noc nespal, rozmýšľal som, či má vodu a ako sfáram pre neho... Potom sa ma pýtal: „A prečo si ma, blondáčik, zavrel v tej strelkomyre?“ A ja jemu: „Ja som vás, Štefanbáči, nezavrel. Mne by to ani nenapadlo.“ A tak si to odniesli Kerestešovci, ktorí v ten večer, keď som ho zavrel, odovzdávali strelivo ako poslední. Nabalil im tašiek s kameňmi a káblami a oni ich dotrepali až na pracovisko. Potom Keresteš povedal Kováčovi: „Jožko, ty nemáš takých sprostých beháčov ako ja. Jeden mi doniesol za tašku kameňa a druhý 120 metrov kábla.“ Po čase som bol kamarátovi na svadbe a Štefan Švábek tam vyhrával. „Pod' sem, pod' sem, blondáčik. A teraz sa mi priznaj, veď už ani nerobím v bani, nikto druhý ma nemohol zavreť, iba ty.“ „No, možno, že som to spravil a možno, že nie,“ povedal som mu a začali sme sa obidvaja schuti smiať. Robili sa lotroviny, každú chvíľu mal niekto priklincovaný kabát. Humor nám pomáhal, lebo robota bola ťažká.

Ideš ako stroj a robíš všetko, čo môžeš

Boli aj ťažké chvíle. Raz ma stiahlo pod pás. Celý ležal na mne. Chrbát som mal zodratý a oči červené ako angorák. Po vyfáraní sme išli na pohotovosť. Doktor mi na chrbát nalial nejakú dezinfekciu, strašne to pánilo a najlepšie, čo mi napadlo, bolo vybehnúť von. Tam som niekoľkokrát obehol okolo fontány, čo bola na dvore nemocnice za hurónskeho smiechu všetkých, čo tam boli. Mal som aj ďalší úraz. Pritlačilo mi prst o hajcman. Na chirurgii mi to zašili, ale asi zle vyčistili. Bolo to v piatok, ja som až do nedele nespal, trhalo to, bolelo... V pondelok som išiel na „lahkú“ robotu, ale prst bolel. Išiel som teda po šichte k doktorovi Faithovi. Ten sa chytal za hlavu, prečo som neprišiel skôr. Keď som prišiel na preväz, iný doktor rozhodol, že prst treba amputovať. Treba, tak treba. Lenže v nemocnici ma

sestrička v deň, kedy ma mali operovať, poslala na raňajky. A tak sa operácia musela posunúť na ďalší týždeň. Bol štvrtok, vedľa mňa na posteli ležal dedko, volal sa Kôrka. Každý deň mu vnučka nosila pol litra rumu. Ale nedal mi ani glg, radšej mi dal 10 korún za to, že som ho každý deň oholil. A hovorí mi: „Chlapče, ukáž ten prst. Hybaj to umyť. Takto si daj ruku na slnko a až do pondelka to maj na slnku.“ V pondelok na vizite rozhodli, že prst amputovať netreba, že sa výborne hojí. Takto mi dedo Kôrka zachránil prst. Úrazy boli všelijaké, ľahšie, aj veľmi ťažké. Ale dokázali sme si zachovať duchapritomnosť, lebo sme na jednej strane boli vyškolení na takéto situácie a na strane druhej sme boli kamaráti pripravení si pomôcť v akejkol'vek situácii. A vtedy nerozmýšľaš, keď vidíš, že sa tvojmu kamarátovi niečo stalo, ideš ako stroj a robíš všetko, čo môžeš. Raz som pozrel na pás a na páse ruka. Rýchlo sme ho zastavili a utekali dolu. Vedeli sme, že je zle, že niekomu odtrhlo ruku. Keď zomrel Ludvo Kulturik, ten, čo sme s ním zarábali na motorku, chvíľu predtým sme sa rozprávali. Trafilo ho lano z vrátku do hrude, zomrel ešte v podzemí pri prevoze. Keď niekto takto odišiel zo dňa na deň, to sme prežívali veľmi ťažko. Nech je akýkoľvek pevný chlap, je mu v takýchto chvíľach naozaj ťažko na srdci.

Keď hrali banícku hymnu, bolo mi do plaču

Keď človek odíde z bane do dôchodku, je to otupné. Pomáhala mi záhrada, tam som chodil. O tri záhrady ďalej som mal Cmarka, bývalého prvého predáka, a tak sme zas len o bani tárali. Potom vznikol Handlovský banícky spolok a Jožko Magula ma tam dotiahol: „Založili sme banícky spolok, pod' medzi nás, čo tam budeš len na záhrade s tým Cmarkom vysedávať.“ Je to fajn, stretávame sa so spolkami na Slovensku aj v Čechách. Človek je stále súčasťou tej komunity. Je mi ľúto, keď vidím, ako si tradície udržiavajú v Čechách. Skoro všade majú banícke dychovky. Keď sme boli prvýkrát v Chomutove, bolo tam päť dychoviek

a keď začali spolu hrať banícku hymnu, to bolo také krásne, do plaču mi bolo, tak ma to dojalo. Jednou z povinností nášho spolku je odprevádzať baníkov na ich poslednej ceste. Vzdať im banícku úctu. Zo začiatku som si nevedel na to zvyknúť, deprimovalo ma to. Postupne som si zvykol a beriem to tak, že odprevádzam kamaráta. Najťažšie sa mi lúčilo s Rudom Podobom.

Stále sme boli v pohybe

Ja na moje pracovné roky spomínam rád. Bola sláva, boli sprievody, dokázali oceniť každého jedného, ktorý sa v tej práci vyznamenal, a to bola motivácia pre nás. Kolektívy boli súdržné, poznali sa naše rodiny. Chodili sme na brigády, na školách sme natierali ploty, na Remate okolo chaty sme betonovali chodníky, kosili zjazdovku. Chodníky sme robili aj na štadióne, stále sme boli v pohybe. Vymýšľali sa aj zlepšováky. Karol Padúch experimentoval, pchal lanká do lopaty, stále sme nechápali prečo. Potom som ho stretol v meste a spýtal som sa ho: „Karči, a na čo ty pcháš tie lanká do tej lopaty?“ „Robím mechanickú lopatu, veď všade s tým už robia.“ S nápadom mechanickej lopaty prišli pôvodne učni z Cigľa. Hľadali sa jednoduché riešenia, ako si uľahčiť tú tvrdú drinu.

Svoju prácu sme si vážili a ctili

Keby som sa znova rozhodoval, znova by som si vybral baňu. Teraz už nie kvôli bratrancovi. Oblúbil som si to, vžil som sa do tej roboty, vždy som tam chodil s elánom a nikdy som nerozmýšľal o tom, že by som mal zmeniť zamestnanie. Baníci boli hrdí na svoju robotu. Vážili si ju a ctili. S tým, že sa rozhodlo o zatvorení baní nie som stotožnený. V Nemecku stále ťazia, kam sme sa my ponáhľali? Prečo sme sa neohradili a nerozložili všetko na primeraný čas?

Jozef Kara, prvý vpravo

Turek

*Jozef Kara, 73 rokov
33 odrobených rokov*

Pochádzam z baníckej rodiny

Ja pochádzam z baníckej rodiny. Otec bol baník, aj bratia, takže to prišlo tak automaticky. Otec prišiel do Handlovej z Keszötölcu po vojne, v rámci československo-maďarskej výmeny obyvateľstva. Vtedy sa Slováci, žijúci v Maďarsku, vracali do rodnej zeme ako repatrianti. Ale v našom rode sme zrejme mali tureckých predkov. Keď Turci plienili Maďarsko, nejakí sa tam poženili. Keď brat chodil do Turecka na dovolenku, postretával mnohých Turkov s priezviskom Kara (smiech).

Ako pätnásťročný som išiel do bane za fikeša. Prehazoval som výhybky, kapčal vozy a čo bolo treba. V roku 1968 som išiel na vojnu, a keď som sa vrátil, už som nešiel späť na banskú dopravu. Nastúpil som do Starej západnej na 600-vku. Ak som chcel byť rubačom, musel som si doplniť vzdelanie. A tak som večerne chodil do školy a dorobil si učilište. Robil som v kolektíve Paľa Kovačoviča v Starej západnej. Mali sme už mechanizáciu, kombajn KSV - 60. Spodok sa vyšrámal kombajnom a vrch sa strieľal. Stojky ešte neboli hydraulické, ale kajlové. Boli ťažké a kto ju sám odniesol alebo prevrátil, bol frajer. Keď prišli tlaky, strieľalo to, bolo to veľmi nebezpečné. Pamätám si, ako

Ferko Valušek držal upínak a takú mu šľahlo po palci. Mal ho ako papuču, ale k doktorovi nešiel. Potom prišli maďarské stojky HBT a tie boli hliníkové. To už bola paráda. Partia sme boli výborná, rozumeli sme si pri robote aj ľudsky. Boli sme väčšinou mladí chalani po vojne. A boli to veľké kolektívy. Keď bola ručná stena, bolo nás na zmene aj tridsať. Naša domovská baňa bola Stará západná. Podmienky boli dobré. Jednu stenu sme rúbali dva a pol roka. Mala 110 metrov, ale sem - tam nás potrápila.

Podstatné bolo dostať ich von

Potom, keď sme prešli na B-blok, tam bolo mimoriadne kvalitné uhlie, ale aj ťažké podmienky. Pamätám si, keď prišiel zával a zostali tam kolegovia. Šťastie bolo, že tam bolo veľa uhlia a nie kameň. Keby bol kameň, možno je po nich. Behom hodiny sme ich mali vonku. Potom sme dostali po 500 korún odmenu, že sme ich vytiahli von z toho závalu bez záchranárov. Nie, nemali sme strach. Podstatné bolo dostať ich von.

Žili sme spolu aj mimo bane

Kolektív žil aj mimo bane. Chodili sme na gulášpartie, ale aj na brigády. Celý plot okolo detského domova sme robili. My sme vybetónovali a zámočníci pozvárali. Riaditeľ, taký starší pán tam bol, sa pýtal, čo nám má za to dať. „Nič, nech nám deti zaspievajú,“ povedali sme. A tak nám deti pri robote vyspevovali, niektoré hrali na harmoniku alebo na husličky. Bolo to dojemné. Keď som začal stavať dom, v máji sme vykopali základy a v októbri to bolo pod strechou. Aj vďaka pomoci kolegov z kolektívu. S radosťou sme si pomáhali. Oni mne a ja im. Mali sme čisté vzťahy, každému sa môžem pozrieť rovno do očí. Kľúčový človek pre mňa v bani bol Ferko Valušek, už je nebohý, chudáčisko.

Robili sme spolu štyri roky, veľa ma naučil. Jaro Novosad bol zas výborný štajger. Štajger mal vtedy veľkú právomoc, aj veľkú autoritu. A vedúci úseku? Paľo Orgler, Belmondo sme ho volali. On bol nekompromisný. Raz prišiel dolu: „Kto je tu strelec? Kde máš tašku? Kde máš rozbušky?“ Mal som ich v košeli, ako všetci. A hneď báb pokuta 100 korún. Ale bol spravodlivý. Bol som si svojej chyby vedomý.

Bol som rubač

Celý pracovný život som bol rubač. Asi som to mal v krvi. Na rúbaní som odpracoval takmer 25 rokov. Keď ma vyradili z podzemia kvôli naplneniu expozičnej doby, mal som 43 rokov. Potom som bol ešte osem rokov na úseku odvodňovania. Expozičná „vyhnala“ z bane približne 500 skúsených baníkov. Boli sme v najlepších rokoch a mali sme skúsenosti. S odstupom času to vnímam ako zlé rozhodnutie. Krátko potom, ako sme odišli, došlo k prievalu vody a bahna a ostali tam piati chlapi. Záchranári, ktorí ich vyťahovali, hovorili, že stáli ako sochy. Prieval musel prísť v zlomku sekundy.

V pracovnom živote som bol pevný. Snažil som sa robotu dobre rozumieť a keď bol problém, vedel som sa kolegov aj zastať. A mal som rád náš banícky humor. Pomáhalo to. Napríklad raz, ešte v Starej západnej, s nami robil Viktor Slovák. A ten mal také dlhé vlasy. Paľo Urbaník doniesol nožnice a sme ho chytili a ostrihali (smiech). Viktor sa s nami dva týždne nerozprával. Alebo sme poslali kolegu do skladu, nech si vypýta 20-30 pilnochov (pozn. pilnoch je tvrdé podložie, na ktoré sa stavajú stojky). Prišiel späť a hovorí: „Aké pilnochy, veď ma ten skladník skoro zbil.“ Alebo sme mladých posielali pre gumené nity. Samozrejme, nič také v bani neexistovalo. Kováč Vajt mi nadával do kazisvetov, lebo som mu pravidelne lámal kombinačky. Robili sme hovadiny, ale nikdy nič zlé. Len, aby bola nálada.

Museli sme si poradiť so všetkým

Kto bol dobrý baník, ten sa vonku nestratí. Robili sme so železom, s drevom, keď bolo treba, poradili sme si aj elektrinou. Keď som bol už na povrchu, nemal som problém so zámočnickou robotou alebo s opravou vrtacích súprav, lebo veľakrát nebol čas a museli sme si poradiť priamo na pracovisku. A poradili sme si aj s inými vecami. Raz ma v šichte bolel zub a kolega, ktorý močkoval, mi dal močku, nech si založím na ten zub. A predstavte si, zub prestal bolieť. Takže sme sa v bani aj sami liečili (smiech).

Ľudia sa odklonili od prírody

V 50- tke som odišiel do dôchodku. Či sa nudím? Nemám sa kedy nudiť. Mám včely, to je moja srdcová záležitosť. Venujem sa im už 43 rokov. Mal som dvadsať rodín, teraz mám trinásť. Včely sú dôležité. Keď nebude včiel, nebudeme ani my. My, ľudia, sme sa odklonili od prírody. Kántrime, nevážime si nič. My sme s baníckym spolkom vybudovali krásny Banícky náučný chodník. Koľkokrát nám ho už vandali zničili! Mám rád aj kaplnku pod Jednou studničkou. Chodím tam často dať ju do poriadku, aj kaplnku aj studničku pod ňou. Nevážime si ani, že máme dostatok vody. Pár rokov dozadu niekto na studničke napchal PET fľaše do rúry a netiekla tri mesiace voda. Musíme sa vrátiť späť k prírode, inak zle dopadneme.

Nenič robotu druhých ľudí

V roku 2013 som vstúpil do Handlovského baníckeho spolku. Jožko Kyjak ma stiahol do partie. Najprv som im len pomáhal na brigádach. Na jednej studničke sme sa trápili s veľkým kameňom, ktorý chráni prameň. Bol zvalený a my sme niekoľko krkačiek zničili. Nakoniec sme ho zdvihli UNC-čkom. Keď sa tam teraz pozrieš dovnútra, dal som tam zo suda, čo ešte môj otec v ňom mal víno, oblúky dubové. Aj ohnisko sme dali do poriadku. A potom prídeš,

prístrešok, tabuľa v ohni zhorené... Toto mi je veľmi ľúto. Častokrát, keď tam vidím nejakých mládežníkov, vysvetľujem im: „Keď niečo spravíš ty, tvojimi rukami, tak to môžeš zničiť. Ale nenič robotu druhých ľudí.“

Je to láska na celý život

Keby boli podmienky ako vtedy, bol by som znova rubáčom. Ja som si na baňu zvykol. Keď som poctivo robil, zarobil som a žil slušný život. Keď sme robili rekordy, priemerný zárobok v bani bol 5000 korún a my sme zarobili 12 000 - 15 000 korún. Neľutujem nič. Postavil som dom, splatil som bez problémov pôžičku. Každá doba má svoje plusy aj mínusy. Ale žili sme spokojnejšie, a tá spokojnosť vychádzala z istoty, že pokiaľ mám prácu, nemám sa čoho báť. A bola to aj zaujímavá robota. Baňa nie je námestie, mení sa z hodiny na hodinu. Každé pole je iné, niekde sú zápary, niekde voda...

Tristo metrov pod zemou sú iné vzťahy. Jeden je odkázaný na druhého. V bani treba vedieť predvídať a niekedy aj pred prírodou skloniť hlavu. A keď si na to zvykneš, je to láska na celý život.

Juraj Tomášik, prvý vpravo

Kakavko

*Juraj Tomášik, 63 rokov
39,5 odrobených rokov*

Na začiatku boli kamienky

Pochádzam z Hornej Vsi. Je to dedina pri Kremnici. Keďže je tam Elektrovod, všetci robili tam. Takže aj ja som si dal prihlášku na Strojnícku priemyslovku vo Zvolene. Tam som sa nedostal a voľné miesta boli už len na hutníckej a baníckej škole. Takto som sa ja rozhodol pre baníctvo. Ale musím povedať, že už v základnej škole ma bavili minerály a bol som reprezentovať školu na okresnej súťaži. Takže napokon tá banícka škola nebola žiadny omyl. Ovládal som dobre všetky banícke predmety, mali sme vynikajúceho učiteľa mineralógie a v tej som bol naozaj dobrý. Bol som na priemyslovke dobrý žiak, a tak som, samozrejme, uvažoval o štúdiu na vysokej škole. Tentokrát už rozhodnutie pre baníctvo bolo jasné. Chodil som na Technickú univerzitu v Košiciach, odbor hlbinné dobývanie rudných a nerudných surovín. Chcel som odľahčiť rodičom, a tak som sa snažil získať štipendium. Štátny podnik Rudné bane už štipendistov neprijímal. Najbližšia baňa bola v Handlovej, a tak som prišiel na personálne oddelenie a požiadal som o štipendium. Vyhoveli mi, tri roky som bral štipendium a po škole som nastúpil v Handlovej do zamestnania. Závazok bol odpracovať 10 rokov.

Mal som veľké šťastie na vedúcich

Nastúpil som na 9. úsek, kde bol vedúcim dnes už nebohý Tibor Nemec. Začal som štajgrovať a po mesiaci a pol ma už postupne začali zaučať za prevádzkového. Vedel som, do čoho idem, fárili sme aj ako priemyslováci a ja som si aj počas školy chodil cez prázdniny do Novák alebo do Handlovej privyrobiť. Na 9. úseku boli výborné kolektívy, mal som sa od koho učiť. Jasné, že začiatky neboli ideálne. Ale mám takú výhodu, že veľmi rýchlo odpozerám veci. A mal som veľmi dobré vzory, takže bolo čo odpozerať. Pridelili ma k Mirovi Vičíkovi. Pamätám si jednu príhodu. Miro chcel dovolenku a vedúci mu ju nechcel dať, že nemá za neho náhradu. A Miro Vičík povedal, že ja to zvládnem. Bola to pre mňa pocta.

Ako revírnik som mal za úlohu zabezpečiť pracoviská. Nemal som problém robiť s ľuďmi, viem ich odhadnúť, a to som využíval pri riadení. Keď prišiel ako vedúci 9. úseku Tibor Parák, bol som najskôr prevádzkový a asi po dvoch rokoch ma vymenoval za svojho zástupcu. Mal som len 26 rokov. Boli tam štyri rubačské kolektívy a tri razičské. Bolo to viac než 500 ľudí. Mal som veľké šťastie na vedúcich, aj na predákov. Boli to špičkoví banskí odborníci. V roku 1988 som sa stal vedúcim 2. úseku. Ten úsek bol menší ako deviaty, tak som to skúsil. Mal som len 28 rokov, bolo to náročné, nemal som toľko skúseností. A bola to veľká zodpovednosť. Vedúcim úseku som bol od 1988 do 1991, potom som bol inšpektorom výroby, a potom som sa vrátil na 2. úsek znova ako vedúci úseku. V roku 1999 som začal robiť vedúceho výroby. Najhoršie bolo, že bola nepretržitá prevádzka. Bolo komplikované to uradiť, boli problémy s odbytom uhlia, ekonomická situácia nebola ľahká. Z môjho pohľadu bolo najhoršie obdobie po roku 1990. Vtedy odišli najväčší odborníci z podzemia. Táto strata sa nikdy nenahradila. Skončilo učilište, prichádzali noví nekvalifikovaní ľudia. V podzemí to bolo výrazne cítiť. Ďalší môj post bola príprava výroby ešte v Handlovej. Potom

zlúčili technické úseky a ja som sa presunul na prípravu výroby do Novák. Tam som bol približne 14 rokov. Moja domovská baňa je určite Handlová. My sme zažili prievaly, požiare, závaly - to bola ďalšia vysoká škola.

Bezpečnosť je prvoradá

Boli aj ťažké chvíle v bani, boli aj smrteľné prípady, ťažké úrazy. V takomto prípade sa musí odstaviť pracovisko, do bane sfára komisia na čele s obvodným banským úradom a začne sa vyšetrovanie. Hoci som nebol v žiadnom prípade vinný, je to nápor na psychiku. Človek sa musí vysporiadať so stratou kolegu alebo s jeho ťažkým zranením a ešte čelí vyšetrovaniu. V bani je bezpečnosť prvoradá. Absolútny základ je vetranie, meranie, kryty na dopravníkoch, zarážky, koncové dorazy... To sú veci, ktoré technik nemôže prehliadnuť.

Dvakrát som odmietol

Bol som aj banským záchranárom. Ten systém fungoval tak, že okamžitý zásah robili čaty, ktoré slúžili na Hlavnej banskej záchrannej stanici. Ak bolo treba viac ľudí, bolo úlohou dispečera povolať do služby banských záchranárov. Pamätám si ešte časy, keď nemal doma každý telefón a pre rýchlejšiu identifikáciu mal chlap na svojej menovke na dverách okrem mena aj informáciu, že je banským záchranárom. Svoj prvý zásah si dobre pamätám. Bolo to na stene, záchranársky kurz som nemal ani mesiac. Ste na horela, išlo sa cez hrádzu, bola tam vysoká teplota. Rešpekt som mal veľký. Sú to ťažké zásahy, keď prejdeš cez poklop do uzatvoreného nedýchatelného prostredia. Postupne som sa zdokonaľoval, stal som sa čatárom, potom som bol vedúcim základne a napokon zástupcom vedúceho banských záchraných zborov. Funkciu vedúceho likvidácie havárií som dvakrát odmietol. Je to obrovská zodpovednosť. Keď už nebolo uhnutia, robil som to. Aj tu sa prejavil úbytok kvalifikovaných ľudí vo funkciách ve-

dúcich základní. Ku koncu sme už mali veľmi ťažké zásahy, chvalabohu, v tých najťažších chvíľach boli na mieste schopní ľudia. Najťažšia havária? Horelo nám za 2. úsekom, prekop Južná 3. Sfárali banskí záchranári, ale tým, že išli vetry smerom do úseku, ale miesto bolo zatlačené, nízka baňa bola, tadiaľ sa fárať nedalo. Tak sa muselo ísť proti vetrom, ktoré prúdili z požiaru rovno na nich. Záchranári sa museli vrátiť. Boli sme v situácii, že z jednej strany sa skoro nedá a z druhej to nemáme ako hasiť. Potom sfárala ďalšia čata, išla z Južnej 3 približne dva kilometre, jeden úsek sa museli preplaziť. Tak sa nám podarilo začať požiar hasiť. Spojenie s tými chlapmi nebolo žiadne. Ako vedúci likvidácie havárie si v situácii, že určité obdobie nevieš nič. Našťastie to všetko dobre dopadlo. Moja robota bola psychicky náročná. Z takej únavy sa vyspať nedá. Keď som išiel na bicykli, čím do väčšieho kopca som išiel, tým mi bolo lepšie. Hral som futbal, nohejbal, lyžoval som, chodil som na turistiku... To bol najlepší čistič hlavy.

Kakavko

Prečo ma volali Kakavko? Boli sme na dovolenke v Chorvátsku, partia z roboty. A moja žena varila synovi kakao. A tak mi prischla tá prezývka. V bani bol humor, pomáhalo to. Raz som si urobil srandu z jedného kolegu. Napísal som mu výpoveď. Jeho výraz bol ako zo skrytej kamery. Potom som mu povedal, že je to len fór, nech ten papier roztrhá. A on, že nie, že si ten papier zoberie a on si rovnako vystrelí doma zo svojej ženy.

Bol najvyšší čas

Keď prišlo rozhodnutie Európskej únie o vyhlásení Uhoľnej platformy, pre mňa to veľké prekvapenie nebolo. Robil som plánovanie, a preto som presne vedel, ako nám zásoby ubúdajú, a že postupne ten útlm prísť musí. Bol to taký zákonitý proces. Čiže, nebolo to len o zelenej energii. Bol najvyšší čas, lebo už by to bolo ťažké. Muselo by sa

veľa investovať do nových polí. Tým, že bol vyhlásený útlmový program, je postarané kompenzačným príspevkom o tých, ktorí v bani odrobili v podstate celý svoj produktívny čas. A tí mladší, štyridsiatnici, by si už aj tak v bani dôchodok nevyrobili. Takto majú šancu na nový štart. Pomôcť im v tom môže práve projekt na podporu zamestnateľnosti. Od bilancie kompetencií, ktorá ich môže nasmerovať, až po rekvalifikačné kurzy, ktoré sú z projektu zaplatené. Ja si myslím, že je to veľká pomoc od kvalifikovaných ľudí. Čo ma mrzí je, že sa nemyslelo aj na povrchových zamestnancov. Veľa z nich bolo vyradených na povrch z podzemia. Mali odfáraných 20 - 30 rokov, a tých sa kompenzačný príspevok netýka. A rovnako súčasťou bane boli aj povrchové pracoviská, bez ktorých by baňa fungovať nemohla, napríklad úpravňa.

Mám skokov a skokov

Som členom Handlovského baníckeho spolku. Jednoducho prišiel ten čas. Je to aj o profesijnej spolupatričnosti a chcem byť toho súčasťou. Pri vstupe do baníckeho spolku som cez kožu skákal už tretíkrát. Prvýkrát na priemyslovke a druhýkrát na vysokej škole. Takže ja mám skokov a skokov (smiech). To, aby sa banícka tradícia udržiavala, je určite dôležité. Na celom Slovensku sa v minulosti niečo ťažilo. Kúpil som si knihu Zlato na Slovensku a bol som prekvapený, kde všade boli zlaté bane. A táto história ma zaujíma. Zoberme si napríklad Novú Baňu. Keď som chodil smerom na Bratislavu, vždy ma zaujal billboard Potterov ohňový stroj. Je super múzeum v Banskej Štiavnici, a tam je funkčná maketa Potterovho ohňového stroja. Je to vlastne parný stroj, ktorý slúžil na odčerpávanie vody. Nadšenci sa snažili zistiť, kde bol inštalovaný. Je to prvý a jediný parný stroj, ktorý bol v tom čase na Slovensku. Už je to 200 rokov, čo sa v Novej Bani neťaží a ešte stále je čo objavovať.

Pavel Podlužanský

Nie je chodby, kde by som nebol

*Pavel Podlužanský, 57 rokov
31 odrobených rokov*

Baníctvo bolo pragmatické rozhodnutie

Na baňu som nastúpil 1. mája 1989, krátko po ukončení vysokej školy. Okrem tridsiatich mesiacov, kedy som skúšal šťastie inde, som tam prežil celý svoj pracovný život. Hoci rozhodnutie ísť študovať baníctvo bolo pre mňa, ako mladého absolventa gymnázia, takpovediac z núdze cnosť. Chcel som ísť na inú vysokú školu, ale keďže môj otec bol vylúčený z komunistickej strany, mal som zlý kádrový posudok. Keby som sa nedostal na vysokú školu, čakali by ma dva roky základnej vojenskej služby. Bol som vždy dobrý v technických predmetoch, otec robil technika na bani a v baníctve v tých časoch bolo mnoho výhod. Pragmaticky som sa rozhodol ísť do Košíc na banícku vysokú školu, odbor hlbinné dobývanie uhoľných a lignitových ložísk.

Po dvoch nočných som chcel skončiť

Prvýkrát som fáral v roku 1983 v rámci exkurzie. Potom som ako vysokoškolák chodil v lete na brigády do bane. Spomínam na to rád. Za tri týždne som zarobil toľko, čo chalani inde zarobili za šesť týždňov. Ale otec sa so mnou nehral. Dal ma rovno k Hromádkovi do razičského kolektívu na zmeny. Po prvých dvoch nočných som chcel skon-

čiť (smiech). Ale potom prišla výplata a bol som viac než spokojný. Po vysokej škole som nastúpil ako štipendista na Banské stavby, na závod 400 do Banskej Štiavnice. Mama pochádza od Banskej Štiavnice, tam sme mali chalupu a tam, v tom kraji, som vtedy videl svoju budúcnosť. Ale osud to chcel inak. Ako absolventov nás zaradili do robotníckeho stavu s mizerným platom. Takto sme mali vydržať rok na absolventskej praxi. Zhodou okolností išiel jeden technik z Bane Handlová na Banské stavby a mne sa podarilo prísť do Handlovej. 1. mája 1989 som nastúpil do nočnej zmeny k Paľovi Výbochovi na 9. úsek ako revírnik. Vedúcim úseku bol Tibor Parák. V tej dobe nemali mladí inžinieri v bani na ružiach ustlané. Ale potom som sa dostal robiť na 11. úsek do výborného kolektívu. Vedúcim bol Peter Skalický, potom Michal Bielik. Na tú dobu veľmi rád spomínam. Bol som revírnik pre razenie, mal som tam prvých predákov Dominika Žňavu, Jozefa Mesíka. To bola radosť robiť. Revírnika som robil až do septembra 1995. Vtedy ma zavolali na vedenie a spýtali sa ma, či viem, čo je to vedúci vetrania. Jasné, že som vedel. Táto funkcia je zapísaná v bezpečnostnom predpise a môže ju v takomto type bane vykonávať len banský inžinier s trojročnou praxou. Vedúcim vetrania na bani bol vtedy Milan Valent, ktorý nemal vysokú školu a blížil sa mu dôchodkový vek. Súhlasil som, že sa tam pôjdem zaučiť. Spolu s Milanom sme to tam ťahali ešte viac ako štyri roky a od roku 2001 som sa stal vedúcim vetrania na Bani Handlová. Od roku 2002 zlúčili úseky a stal som sa aj vedúcim odvodňovania a neskôr aj degazácie. A ľudia, ktorí ma najviac ovplyvnili? Boli aj ľudia, na ktorých nebudem rád spomínať. Ale viac bolo tých, na ktorých nezabudnem - napríklad Števo Čudai. Ten sa nás, mladých inžinierov, vždy zastal. Volal som ho „ty moja pílenička“. Aj s Lajom Grúberom, Mišom Bielikom, aj s nimi sa dobre robilo. Peter Skalický, to bola tiež banícka osobnosť. To bolo na 11. úseku. No a potom na vetracom úseku Milan Valent. Ten ma zaučal aj po robote - pri víne

v Barbore (smiech). Ale aj pri víne sme riešili robotu. Ďalší je Štefan Zelenák, to bol tiež férový chlap, ktorý rozumel aj vetraniu.

Bol som na infarkt

Na jeseň v roku 2003 rozpustili odštepny závod Baňa Handlová. Prišlo nové, iné vedenie, ľudia, ktorí nepoznali handlovske podmienky tak dobre. V rokoch 2005 - 2006 sa začali prípravné práce na Východnej šachte. Stále sa oklieštovali stavy ľudí. Veľa starých, skúsených baníkov odišlo do dôchodku. V roku 2006 na jeseň sme mali 19 výjazdov záchranky k požiarom pri razení. V tom čase som dostal ponuku ísť pracovať do Českej republiky, do Ostravy na Baňu ČSA robiť zástupcu vedúceho úseku. Musím povedať, že som odišiel rád. Fakt som sa bál, že to psychicky nezvládnem, bol som toľkokrát na infarkt. Ja som situáciu v bani nikdy nepodceňoval a bral som ju veľmi vážne. V Ostrave som pôsobil jeden a pol roka, a potom som odišiel robiť riaditeľa štrkovne v Považskej Bystrici, v čase, kedy sa tam stavala diaľničná estakáda.

Nie je chodby, kde by som nebol

V roku 2009 v auguste bolo v Handlovej veľké banské nešťastie. Následne ma oslovili s ponukou, aby som sa vrátil na pozíciu vedúceho vetrania. Nemal som pragmatické dôvody sa vrátiť. Ani finančné a aj prácu som robil kludnejšiu. Ale napokon, po rokovaniach, sme sa dohodli. Keď sa na to pozriem spätne, asi som sa vrátil hlavne preto, že to vetranie ma profesionálne naplňalo. Mali sme 120 kilometrov živých chodieb. Ten revír bol obrovský, musel som vedieť, v ktorej chodbe máme aké vetranie. Bavili ma aj tie výpočty. Vytvorili sme výborný kolektív, ktorý zvládal aj ťažšie situácie. To posledné obdobie bolo zložité. Rúbalo sa v prostredí, kde boli prievaly a aj iné problémy, ale našťastie za 33 rokov som nemal žiadny ťažký úraz u mojich zamestnancov. To je veľké zadostučinenie pre mňa.

Bol som aj rád, že som doma, že mám dva kilometre do roboty. Tú baňu poznám celú, nie je chodby, kde by som nebol. Aj kolektív ma tu držal. Dobrí chlapi, sranda, sedma osmová vo voze, sem - tam nám aj karty odľúklo (smiech). Zážitky boli... Ak si niekto zabudol notes na stole, hneď bol priklincovaný, kabát priviazaný reťazou... Minimálne raz za mesiac sme si v piatok išli sadnúť. Nikdy sme sa nepohádali, boli sme súdržní. Ako vedúci som nikdy na ľudí nezvyšoval hlas. Ja som to nemal rád. A musím povedať, že som robil s charakternými chlapmi.

Stali sme sa príťažou spoločnosti

Čo sa týka baníckej práce a hrdosti na ňu... Chlapi, ktorí z bane odišli v 90-tych rokoch, odišli so ctou. My sme posledných osem - desať rokov z každej strany počúvali, že sme na príťaž spoločnosti. To nie je ktoviečo denne fárať pod zem, do rizika s takýmto pocitom. Snažil som sa tie reči púšťať jedným uchom dnu a druhým von. Hovoril som si, nech si to každý z nich ide skúsiť. Boli sme príťažou a dnes, v tejto energeticky ťažkej dobe, by nám bolo aj tých pár ton uhlia dobrých. Handlová ešte mohla päť - šesť rokov ťažiť, mali sme na to zásoby, len sme to už nevládali ekonomicky utiahnuť. Mohli sme ešte tejto republike odovzdať 220 000 - 240 000 ton uhlia. Rozhodlo sa však inak. Veci ohľadom uzatvárania baní na hornej Nitre som bral pragmaticky. Ťažilo sa tu 112 rokov, ložisko bolo takmer vyčistené, ekonomické náklady rástli. Prišiel čas, verejnosť bola výrazne manipulovaná proti baníkom. Môj odchod z bane bol však nečakane rýchly. V stredu sme fárali, chlapom som ukazoval kde a ako to budeme uzatvárať. Vo štvrtok som sedel v komisii, kde sa rozhodovalo, kto bude končiť k 1. novembru 2022. No a v piatok ma zavolali do Novák, kde mi oznámili, že končím aj ja. Veľmi ma to prekvapilo a mrzelo ma to.

EÚ sa o nás postarala

Treba povedať, že Európska únia sa o nás dobre postarala. Ja mám momentálne do odchodu do dôchodku dva roky a tri mesiace. V tomto veku a s našou špecializáciou už nie je ľahké nájsť si novú prácu. My to už do dôchodku nejako doklepeme. Ale štyridsiatnici, ktorí nastúpili ako dvadsaťroční, majú za sebou dvadsať rokov roboty v bani a ešte kus pracovného života je pred nimi. Šesť mesiacov v projekte je čas premyslieť si, čo ďalej. Kompenzačný príspevok podľa odpracovaných rokov je istota nejakého príjmu na určitý čas. A potom rozhodnutie, čo ďalej. Baníci vedia robiť všetko, podzemie si to vyžadovalo. Ale nie sú odborníci v jednej oblasti, pretože nemali čas sa špecializovať. Museli si jednoducho poradiť s tým, čo prišlo.

Tí ľudia, ktorí na projekte robia, mali k nám výborný prístup. Bol to zmysluplne strávený čas. Počas bilancie kompetencií som sa o sebe dozvedel, že by som mohol byť automobilovým pretekárom (smiech), že rád robím sám a som detailista. Počas účasti na projekte som si urobil akreditovaný kurz účtovníctva - jednoduchého aj podvojného. A čo môj pracovný život? Manželka pracuje, synovia sú samostatní a ja by som si rád konečne oddýchol a robil veci, na ktoré som nemal predtým čas.

Dušan Vestenický, šiesty sprava

Posledný zhasne svetlo

*Dušan Vestenický, 54 rokov
36 odrobených rokov*

Kvôli klubu som nechcel odísť z Handlovej

V ôsmom ročníku základnej školy prišli náborčiaci z bane, aby nám ponúkli štúdium na baníckom učilišti. Nechcel som odísť z Handlovej, bol som už vtedy najmladší aktivista legendárneho Klubu mládeže, ktorý viedol Dodo Suchý. Tak som sa rozhodol pre baníctvo. A dnes, keby som sa rozhodoval znova a baňa by mala takú perspektívu ako vtedy, nerozhodol by som sa inak. Bol som tam 36 rokov a maximálna spokojnosť. Istota.

Vyučil som sa za baníka - mechanizátora, štvorročný odbor s maturitou. 26. mája 1986, na Dušana, som zmaturoval a o štyri dni som nastupoval do zamestnania. Nastúpil som na 2. úsek na učňovskú stenu, stiahol ma tam predseda SZM (Socialistický zväz mládeže) Miro Beer. Robili sme tam aj ako učni. Keď sme dorúbali, išli sme na ručnú stenu. Najviac ma naučil Ferko Srnec. Robil som mu behača, on ma naučil, ako prevrátiť stojku sám, ako si navrtať... Pri ňom som sa stal stenárom. Ak si mal záujem sa naučiť, naučili ťa všetko. Potom som robil u Kučerovcov, v zmene Gašpierika. Keď oni menili pracovisko, ja som zostal na 2. úseku a dostal sa do kolektívu Paľa Kovačoviča, do zmeny Jara Sadloňa. Tam som zostal sedem rokov. Začal som na pred-

stihu ako mladý, potom zo mňa spravili rubača, urobil som si kombajnérsky kurz. Bol som naozaj spokojný, nemal som pocit, že nenapredujem. V robote sme boli jeden súdržný kolektív, aj mimo roboty sme boli jeden súdržný kolektív. Keď niekto z nás niečo potreboval, išiel pomôcť každému, kto mohol. Chodili sme spolu na huby, robili sme akcie...

Ty pôjdeš štajgrovať

Keď sme robili rekord, bola to makačka. Ale všetko záviselo od podmienok. Raz sme mali takú stenu, že jedna zmeľna vrtala a dve šichty púšťali nadstrop. A to sypaloooo... Rekordy nerobili ľudia nasilu, bol to taký chlapský hec, niečo si dokázať. Vtedy sme ani nedesiatovali, aby sme nestrácali čas. Alebo sme desiatovali na striedačku. Na rekord boli naviazaní všetci ostatní, doprava, sypači. Nemohlo sa stať, že by nám chýbal nejaký materiál. Do roku 1994 som bol na rúbaní. Potom nám zobralo stenu, prišli tlaky a havarovala. Náš kolektív rozhádzali medzi Cmarkovcov. No a ja som mal mašinkársky kurz na podvesnú dráhu, tak som vozil sekcie. Na jednej križovatke som čakal, lebo išla oproti mašina, a vtedy išli okolo mňa, dnes už nebohí obaja, Rudo Podoba s Mirom Tadianom. Rudo bol vtedy zástupca pre mechanizáciu a povedal mi: „Ty pôjdeš štajgrovať.“ Ja som sa zdráhal, že nie, že na to nemám, nikdy som nerobil na príprave. Ale Rudo mal tvrdú hlavu a zavelil, že mám ísť do kancelárie za Janom Slabejom. A takto som sa ja stal štajgrom. Mal som vtedy 28 rokov. Prvé dva dni som chodil so štajgrom Viktorom Prekopom. Na tretí deň ma nechali samého a dovidenia. A to bolo, Sklenkove litánie (Kniha príkazov), nebola to sranda. Mal som štyri alebo päť príprav na starosti a ja - chlap zo steny. Musel som sa veľmi rýchlo naučiť. Od známkovej kontroly, cez rozdelenie materiálu, rozdelenie ľudí a zabezpečiť si celú prevádzku, vyriešiť problém, keď nejaký nastal. V raňajšej zmene mi na revír fárало aj 120 ľudí. S odstupom času toto stretnutie s Rudom Podobom považujem za zlomové.

Stupaj sa okamžite prezliecť a ťahaj do bane!

Po čase som začal mať zdravotné problémy s chrbticou a nejaký čas som maródlil. Po maróдке mi môj najlepší kamarát Šanko Sobotovič povedal, že počul, že budú brať ľudí na banskú dopravu. Išiel som teda za Milanom Mátychom, vedúcim banskej dopravy, spýtať sa, či by ma zobral. Začal som ako revírnik, potom som bol strojník dieselovej lokomotívy, potom som si urobil kurz na trolejovú lokomotívu, zaučil som sa na dispečingu a nakoniec som bol vedúci zmeny na banskej doprave. Potom si ma naspäť vyžiadal ťažobný úsek, aby som išiel znova štajgrovať. Mal som sa hlásiť v kancelárii na 10. úseku. Prišiel som tam ráno o pol šiestej ešte v čistom. A tam na mňa Jožo Sklenka spustil: „A ty tu čo robíš? Stupaj sa okamžite prezliecť a ťahaj do bane!“ Išiel som, ale zostal vo mne zlý pocit. Na jednej strane som sa zdravotne lepšie cítil, keď som robil na doprave. Povedal som si, že peniaze nie sú viac ako zdravie. Snažil som sa vrátiť na dopravu. To sa aj podarilo, ale nie do technického, ale do robotníckeho stavu. Všetko sa udialo počas jednej zmeny. Najprv som robil strojníka, a potom na dopravnom dispečingu v bazale. Keď zobralo na 4 200 metrov hlavný prekop, kadiaľ chodila hlavná doprava, robil som na jej rekonštrukcii. Až do roku 2010 som bol vedúcim zmeny na banskej doprave. Lepšieho vedúceho, ako bol Milan Mátych, som nemal. Bol skvelý ľudsky, aj odborne. Čo sa týka koľajovej podzemnej dopravy, neviem, či sa na Slovensku nájde väčší odborník. Dennodenne si prechádzal koľaj, akonáhle sa niekde objavila voda a hrozila nerovnosť koľaje, okamžite to riešil. V bani boli aj tzv. matycháče, španovacie tyče, ktoré držali havarijne koľaj, kým sa neopravila. To bol len jeden z jeho mnohých zlepšovákov.

Humor nám pomáhal

Mali sme raz nejakú poruchu a Jaro Sadloň poslal Laca Kňazoviča, nech ide po kábli ku stykaču, kde sa prehadzu-

je reverz. Čakali sme, čakali, nič sa nezapínalo a Laci sa nevracal. Keď prišiel, Jaro sa ho pýta, čo tam bolo. „Dvoj-
côlový ventil,“ bola odpoveď. Jarinko prešiel z kábla až na potrubie (smiech). Keď na trolejovej mašine stiahneš palicu a dáš tam kúsok drievka, tak nemá mašina kontakt. Števkovi Dolnickému som furt robil takéto srandy. Chodil, dumal, hľadal chybu... Mne zase do močky nastrúhali tinktúru, alebo ma priviazali o balík pletiva, keď sme si na chvíľu sadli. Mašina, čo mala to pletivo naložené, sa pohla, mňa začalo ťahať a nechápal som prečo (smiech). Mali sme jedného z Morovna, čo nikdy nehrešil. Kuko sme ho volali. A raz si nedal pozor a postavil si na nohu stojku. Čakali sme, že konečne zahreší, ale on nepovedal nič, len syčal ako had. A prezývky sme si dávali. Ja som bol Vrana, Vraniak alebo Lachtan (smiech).

Mňa už nič nezabije

Zažil som niekoľko úrazov a nešťastí. Nikdy nezabudnem, ako sme Janka Ružinského s Ferkom Daubnerom vyťahovali. Ich u nás na úseku zasypalo na predstihu. Vtedy nemyslíš na nič, ani na svoju bezpečnosť, len ich chceš dostať von. Pamätám si, keď zomrel Fašánek, keď učňovi odtrhlo nohu... No, nebolo to pre slabé povahy. Aj sám som mal zopár úrazov. Najväčší bol, keď ma pricviklo medzi dve lokomotívy. Na nástupnej pri výjazdoch to bolo. Nebohý Robko Ondruška chcel vytiahnuť kabínu závesnej. Spoza mňa sa pohla mašina a prikvačila ma tak, že som sa nemohol ani pohnúť. Šteško Dolnický našťastie rozmýšľal, a tak ma odtiaľ dostali. Chvíľu som mal pocit, že nemám nohy. Zobrali ma na chirurgiu, primár Kozár ma chcel hospitalizovať, ale ja som išiel domov. Sanitka ma priviezla pred dom a na barlách som prekrivkal. Odvtedy si robím srandu, že mňa už nič nezabije, keď ma dve 12 tonové lokomotívy nedokázali rozpučiť. Keď bolo to veľké banské nešťastie, (r. 2009) mal som voľno. Išli sme so ženou do Prievidze a pri Pachovi pod Banskou sme stretli

banských záchranárov. Vedel som, že sa niečo deje. Kolega Lučo Král mi volal, aby som prišiel na baňu. Už bolo po výbuchu, ešte sme veľa nevedeli. S Lučom sme sedeli v kancelárii a boli sme absolútne ticho. Prichádzali prvé informácie, o teplote a tak... Už sme tušili, že je to nezlučiteľné so životom. Na dispečingu bol vtedy Emil Bielarský, chudáčisko. Ďakujem Bohu, že som to nezažil.

Mal som pred tým obrovský rešpekt

Väčšina pracovných vecí ku mne prichádzala náhodne. Raz sme boli na školení a cez prestávku sa ma Emil Bielarský opýtal, či by som nechcel ísť robiť na hlavný dispečing. Mal som pred dispečingom obrovský rešpekt. Všetko to, čo sa dole udialo, sa riešilo na dispečingu. Ako sa ukázalo, mojou výhodou bolo, že som si v podzemí prešiel všetky hlavné pracoviská. Keď mi zdola niečo hlásili, vedel som si to predstaviť. Nastúpil som tam po najväčšom banskom nešťastí, zodpovednosť som si uvedomoval v každej chvíli. Keď sa niečo dialo, myslel som na najhoršie, čo môže nastať a z toho som vychádzal. Je to ako šachová partia, musíš myslieť pár ťahov dopredu, a pritom robiť rýchle rozhodnutia. A je to tvoja zodpovednosť. Dispečing musí mať prehľad o ľuďoch v podzemí, o tom, čo sa kde robí, sledujú sa nebezpečné koncentrácie plynov... Bola situácia, že chlapi nechtiac zle zavreli ventily na acetylénových fľašiach a ťahali ich po prekope. A zrazu vyleteli koncentrácie na analyzátoroch na maximum. Nevieš, čo sa deje. A tak zisťuješ, kým sa nedopracuješ k výsledku. Veľakrát vychádzaš z predchádzajúcich udalostí a ideš vylučovacou metódou.

Posledný zhasne svetlo

Veľmi dlhú dobu som si mnohé riziká neuvedomoval. Posledné dva roky na dispečingu som sa prikláňal k alternatíve, že je najvyšší čas odísť. V podzemí nebolo dosť ľudí, neboli profesne zdatní, obával som sa o bezpečnosť. Mal

som pocit, že príroda už povedala DOSŤ. Poslednú šichtu som mal nočnú do 1. 1. 2022 do 6.00 h. O 5.45 h som si sadol, vedel som, že už nikto nezavolá, nikto ma nepríde vystriedať. Kolegom som poslal poslednú fotku, ako som naposledy zhasol svetlo na výrobnom dispečingu. Bolo to pre mňa dosť smutné.

Nová kapitola

Do projektu Podpora zamestnateľnosti som sa zapojil. Je to zabezpečený čas navyše. Pol roka je účasť v projekte, potom môžem ísť na podporu, dostanem kompenzačný príspevok. Chodím na rekvalifikačný kurz, rozhliadam sa, čo ďalej. O baníkov je postarané. Je mi ale veľmi ľúto tých, ktorí kvôli úrazu alebo chorobe z povolania museli ísť na povrch. Niektorí majú v bani odrobených aj 30 rokov. Tí nárok na kompenzačný príspevok nemajú. Ale na druhej strane, zavrelo sa tu veľa fabrík, YAZAKI napríklad... Kto im pomohol? Takže by sme asi nemali byť nevďační. Ja som spokojný, život nekončí, je to nová kapitola...

Vrátil som sa tretíkrát

*Peter Maruniak, 52 rokov
24 odrobených rokov*

Lákala ma vôňa benzínu

Vždy ma to ťahalo k autám, motorkám a k vôni spáleného benzínu. Vyučil som sa na Strednej stavebnej škole vo Zvolene za mechanika opravára pre cestné motorové vozidlá. Skončil som v roku 1988. Učili sme sa pre výrobné družstvo Kovohron. V Handlovej som nastúpil do autoservisu Kovohronu, Karol Štingl bol náš vedúci. Odtiaľ som išiel na základnú vojenskú službu. Po vojne som sa do servisu vrátil, ale začal som špekulovať, lebo sa blížilo založenie rodiny a chcel som viac zarobiť. Ako automechanik som zarábala 700 korún. Tak som počkal, kým dovším 21 rokov, to bola podmienka pre fárane do podzemia, a dal som si žiadosť na baňu. V apríli 1991 som nastúpil ako baník na 2. ťažobný úsek. Prvá výplata na bani so štyrmi nadčasmi bola 3 200 korún. Zaradili ma do úsekovej montážnej čaty. Predáka robil Stanislav Galbavý. Veľmi dobrý človek, veľmi dobrý odborník, bohužiaľ, už nie je medzi nami. Prijali ma ako sa patrí, maximálne mi pomáhali a zapadol som plynule do kolektívu.

Na baňu si treba zvyknúť

Je to úplne atypické prostredie. Na baňu si treba zvyknúť. Prvá vec, čo ma zaskočila, bolo fárane na pásoch. Ale

Ťažná veža na Východnej šachte v Handlovej

kým sme sa to naučili, dali zastaviť pás, aby sme si mohli, my noví, posadať. Nevnímal som veľmi, že idem do niečoho nebezpečného. Hnala nás snaha zarobiť a tie platy boli naozaj v tomto regióne nadpriemerné. Časom som začal mať baňu rád.

Je to tam tak, kto tam mal byť, zostal, kto to bral len ako dobrodružstvo, odišiel. Navyše bolo o nás postarané a boli sme vystavovaní len minimálnemu nebezpečeniu. Ale príroda je niekedy nevyspytateľná, poraziť ju nemôžeš, môžeš sa len prispôbiť. Nie si tam doma, si na návšteve v lone prírody. Ťažké boli fárania bezprostredne po mimoriadnej udalosti, po vážnom alebo smrteľnom úraze. Vtedy to s človekom zatriaslo a na chvíľu si uvedomil to riziko. Po čase to zase vytesníš. Ak by si to neurobil, musíš odísť. V auguste 2009 som na bani nerobil. Ale tých chlapov som poznal. Bolo to strašné, môžeš byť chlap pevný ako betón, takéto tragédie s baníkmi zamávajú.

Tam nebol jeden deň s druhým rovnaký

Nikdy som nemal pocit, že je tá práca nezáživná. Každý deň sa človek naučil niečo nové, lebo tam nikdy nebol jeden deň rovnaký s druhým. Prichádzali nové situácie, ktoré bolo treba riešiť. Niekedy silou, niekedy rozumom. Žiadny stereotyp. Postupne som si urobil aj strojnicky kurz na závesnú lokomotívu. Doba si vyžiadala, aby sme boli flexibilnejší. V montážnej čate sme si museli poradiť so všetkým. Veľmi som ocenil svoju profesiu automechanika a technické znalosti zo školy. Ale keď som prvýkrát robil šitie na pásovom dopravníku, mal som modré ruky. Chcelo to banický fortieľ. Kto ma najviac naučil? Nerád by som vyzdvihol jedného, bolo by to nefér. Ale tak napríklad z tých starších prvý predák Stanislav Galbavý, Milan Vojtášek, Ľubo Rímsky. Potom, keď sme sa spojili s 9. úsekom, Milan Neuschl, s tým som roky strávil na závesnej lokomotíve. Od neho som sa učil tam.

Baňa je jedno veľké súkolie

Nikto a nikdy nemôže povedať, že nezostal v bani niečím zaskočený. Napríklad vymeniť prevodovku na pohone nebol problém. Ale keď to bolo v zložitých geologických podmienkach, kde nebol navyše ani centimeter miesta, tak nám niekedy stáli vlasy dupkom. Ale nikdy sa nestalo, aj keď to trvalo dve - tri zmeny, že by si tí ľudia nevedeli poradiť. Keď bol problém, že bola ohrozená ťažba, prišli chlapi, ktorí kvôli poruche stáli a pomáhali nám. To prostredie nútilo ľudí, aby boli tvoriví. Vždy sme niečo vymysleli. A potom boli veci, ktoré už starí baníci dobre poznali. To je ten banícky fortieľ. Základ v bani je vedieť sa správne a bezpečne postaviť. Musíš si „oprášiť“ fyziku, ako to zavesiť, aby to prišlo do správnej polohy, aby sa nikomu nič nestalo.

Treba si uvedomiť, že baňa je jedno veľké súkolie. Všetko bolo zorganizované, jedno na druhé nadväzovalo. Keď sa niečo pokazilo na produktívnom pracovisku, našou úlohou bolo vymeniť to, ale predtým to niekto na povrchu opravil. Každý potreboval každého.

Tie kolektívy boli druhé rodiny

Medziľudské vzťahy v bani sú úplne iné ako na povrchu. Sú tisíckrát lepšie, súdržnejšie, zomknutejšie. Vždy, keď niečo baník robí, musí myslieť na to, aby nikoho neohrozil. Baňa je impozantná v tom, že tam sa ukáže sila priateľstva. Chyby robí každý, nikto múdry z neba nespadol. Ale v bani môžu mať chyby fatálne následky. Baňa ťa naučí rešpektovať skúsenejších a dať na ich rady. A naučí ťa aj pokore, zodpovednosti, úcte, poslušnosti, jednoducho chlapskej ľudskosti. Tie kolektívy, to boli druhé rodiny. My sme o sebe vedeli všetko. Poznali sa naše ženy, naše deti, chodili sme na zájazdy, výlety...

Návrat domov

V roku 2007 prišla prvá vlna prepúšťania a ako prví sme išli my, tzv. záves. Odišiel som do nemocnice na operáciu chrbtice. Potom som sa zamestnal v súkromnom sektore. Robil som sedem rokov pomocného stolára. Aj tam som sa niečo nové naučil. A porovnanie? Chýbal mi kolektív, sociálna istota, tu bol so všetkým problém. Na bani bolo všetko načas, výplata, zaplatené odvody, pracovné pomôcky. Po čase som sa na baňu vrátil. Bolo to v roku 2014 a vzhľadom k môjmu zdravotnému stavu som nastúpil na úsek povrchových činností - do lampárne. Mojou úlohou bol výdaj a oprava banských svietidiel a evidencia ľudí v podzemí. Vedieť, kto je dole, je mimoriadne dôležité. Keď som sa vrátil na baňu, mal som pocit, že som ani nikdy neodišiel. Na lampárni som zostal 8 rokov a 162 dní.

Veľmi som tomu neveril

Chvíľku mi trvalo, kým som sa pre projekt rozhodol. Veľmi som tomu neveril. S odstupom času to hodnotím veľmi pozitívne. Kľúčové bolo, že som si uvedomil, že musím začať novú etapu môjho života. Mám zdravotné problémy a ešte ďaleko do dôchodku. Obišli ma všetky príspevky pre baníkov. Tak som sa zmobilizoval a nastúpil do projektu. Na začiatku som pani tútorke povedal, že si chcem len urobiť kurz SBS a ísť si hľadať robotu. Asi sa ma aj trochu zľakla, ale vysvetlila mi, ako bude projekt prebiehať. A potom v nás začali hľadať „toho iného človeka“ a jeho uplatnenie v živote. Prišla bilancia kompetencií. Z môjho osobnostného profilu som sa dozvedel, v akej oblasti by som sa mohol uplatniť. Dozvedel som sa, že mám predpoklady byť chirurgom alebo riaditeľom školy (smiech). Prišlo mi to mimo reality. Ale fakt je, že som dlhé roky žil vo svojom svete a vedieť, že mám aj na viac, bol veľmi pozitívny pocit. Ja som do projektu išiel s jasným cieľom, urobiť si kurz SBS. To mi prišlo reálne aj vzhľadom k veku a zdravotnému stavu. Iný kurz som si

nezvolil. Spolupráca s ľuďmi z projektu bola výborná. Kto o pomoc stál, ten ju aj dostal.

Ešte niečo zvládnem

Kurz prebehol dobre, 22. augusta 2022 som mal skúšky, písomné aj ústne. V 52 rokoch sa znova učiť, nie je také ľahké, ako by sme si mysleli. Pripravoval som sa zodpovedne. Keď bolo po skúškach, spadol mi kameň zo srdca a povedal som si, že ešte k niečomu som. Uvedomil som si, že treba mať aj trochu trpezlivosti, optimizmu a potlačiť pocit, že ste nepotrebný. Lebo, keď človek chce, verí tomu a urobí pre to všetko, nie sú prekážky.

Okamžite, ako som dostal preukaz odbornej spôsobilosti, som si podal žiadosť na HBP Security. Vyriešil som si ešte nejaké zdravotné záležitosti a v septembri 2022 som sa na baňu vrátil tretíkrát. Na baňu, ktorá sa roky postarala o mňa, o moju rodinu a dala mi na dlhé roky životnú istotu.

História je písaná krvou

Či treba udržiavať banícke tradície? Som o tom presvedčený. História handlovskej bane je písaná aj krvou, na to sa nesmie zabudnúť. Navyše nebyť baní, tento región by sa nikdy tak nerozvinul. Ja sa necítim ako náramný baník, hoci, keby som nemal srdce pre baňu, nezostal by som tam. Ale mal som kolegov, ktorí tam odrobili raz toľko ako ja. Tí majú nosiť banícku uniformu. Lebo nosiť banícku uniformu má byť česť.

Som hrdý, že som bol baník

*Martin Melikant, 43 rokov
23 odrobených rokov*

Pôvodne som o baníctve ani neuvažoval

Po skončení gymnázia som išiel študovať na vysokú školu, študoval som strojárinu na Žilinskej univerzite. Keď som po pol roku zo školy odišiel, otec rozhodol, že doma nebudem a pôjdem robiť. V roku 1998 som nastúpil na banskú dopravu do zmeny Miloša Rybára. Bolo to niečo nové, ale tí chlapi ma prijali hneď medzi seba. Dostal som sa do výborného kolektívu a získal som v ňom základ banického kumštu. Zo začiatku som jazdil na povrchu na dieselovej mašine. Dole do bane sa mohlo ísť až vo veku 21 rokov. Keď som dosiahol 21 rokov, išiel som do bane na banskú údržbu. Robil som s Kamilom Ovčiarikom, Julom Bahnom, Paľom Krnčokom - to bola dobrá škola. Chodil som si privyrábať na stenu, a tak som získal skúsenosti navyše. Potom ma oslovili, či by som nechcel robiť revírnik. Začal som teda robiť revírnik na 11. poli. Keď sa znova otvorila východná šachta, začala sa pripravovať degazácia, to znamená odsávanie metánu z podzemia. Bolo to niečo nové a mňa to dosť zaujalo. Odsatý metán sa v kogeneračných jednotkách spracovával na výrobu elektrickej a tepelnej energie. Na vlastnú žiadosť som z technického stavu odišiel do stavu robotníckeho na degazáciu.

Martin Melikant

Najprv som robil prognózu - plynomerača, potom som bol strojníkom degazačnej stanice a po roku a pol som sa stal zástupcom vedúceho degazácie. Po odchode Ing. Velikova som bol vedúcim degazácie a bol som poverený riadením protiprietržovej prevencie v 8. poli východnej šachty.

Hneď, ako som nastúpil na baňu, začal som popri zamestnaní študovať na Technickej univerzite v Košiciach, na Fakulte baníctva, ekológie, riadenia geotechnológií, dobývania ložísk, využitia a ochrany zemských zdrojov. Moja špecializácia bola záchranná, bezpečnostná a požiar-na technika. Celé štúdium som si zaplatil sám, ale podnik mi umožnil čerpať študijné voľno a preplácali mi cestovné. Zaujímavé je, že som ako stredoškolský študent vôbec neuvažoval o štúdiu baníctva, aj keď celá naša rodina bola banícka. Môjho nebohého starého otca Ondreja Jurášeka v roku 1953 v Novákoch zavalilo. Mal len 30 rokov, keď prišiel o život. Mama mala 6 rokov. Starká zostala sama s dvomi deťmi. Môj otec robil celý život na bani, krstný otec Milan Dulaj bol predák na ručnej stene, mama bola účtovníčka, sesternice tiež pracovali na bani, takže dá sa povedať, že skoro všetci z rodiny. Okrem môjho brata, ktorý žije v Bratislave. Takže na mne zostalo prevziať to remeslo v rodine.

Snažil som sa byť priamy a korektný

Banícke povolanie je profesijne veľmi široké. Mňa najviac zaujala bezpečnosť pri práci. Vstúpil som do dobrovoľného záchranného zboru, robil som aj zástupcu vedúceho banských záchranných zborov a veliteľa pohotovosti na Hlavnej banskej záchrannej stanici. K záchránárstvu ma dotiahol Janko Gregor. Na tie roky budem veľmi rád spomínať, lebo tam tá spolupatričnosť ľudí bola veľmi silná. V zásahu, kde ide o život, pomáha jeden druhému bez slova. Keď sa stalo to veľké banské nešťastie, bol som na dovolenke. Dozvedel som sa to ráno z rádia. V telefó-

ne som mal strašne veľa sms-iek, či som v poriadku, či sa mi nič nestalo. Hneď som volal do roboty, čo sa stalo. Keď mi povedali, kedy sa s tými chlapmi poslednýkrát spojili, tlačili sa mi slzy do očí. Z tých skúseností, ktoré som mal, som vedel, že tam už niet pomoci. Nie, ani vtedy som nemal pocit, že by som mal z bane odísť. Hrozne to zabolí, sám seba sa pýtaš, či si tam mohol byť aj ty. Boli tam chalani od nás z vetracieho úseku, napríklad Mirko Kurciník, ktorý bol požiarny technik. Ale moju robotu som bral ako poslanie, aj s rizikami, ktoré prinášala.

Kto ma v bani najviac ovplyvnil? My si tak hovoríme s Paľom Podlužanským, že on je ocinko a ja som synáčik. Keď som prišiel na vetrací úsek, on si ma zobral pod krídla. Boli sme tam výborný kolektív, vedeli sme si poradiť. A Paľo je vynikajúci odborník na vetranie, naozaj vynikajúci. Veľmi nás prekvapilo, že dostal výpoveď ako prvý z vetracieho úseku. Vždy sme si mysleli, že on pôjde posledný, že bude baňu zatvárať. Skončil som ako zástupca vedúceho strediska likvidácie a revitalizácie bane Handlová a zástupca vedúceho vetrania. Myslel som, že z bane nikdy neodídem a zostanem tam až do penzie. Mal som pocit profesionálneho napredovania a práca ma naplňovala. To, aký som bol vedúci, musia posúdiť iní, ale snažil som sa byť priamy a korektný.

Žil som tou robotou

Ako som vnímal uzavretie bane? Človek s tým už viac menej ráta, takže vnútorne som už bol na to nastavený. Ale keď som sa dozvedel, že končím, tak mi to bolo ľúto. Dúfal som, že potiahnem do roku 2023. Z Handlovej ma presunuli do Novák a po dvoch týždňoch sme dostali výpovede. My, chlapi v kolektíve, sme si podali ruky a rozlúčili sme sa. Za čím mi bolo ľúto? Za tou robotou, každý deň o štvrtej ráno vstávať, pohotovosť deň čo deň, keď sa dalo, išiel som do roboty aj v sobotu, nedeľu. Keď bola nejaká porucha a potrebovali ma, nikdy som nepovedal, že nepri-

dem. Brat ma varoval, že mám spomaliť, ale ja som tou robotou žil.

Konečne si oddýchnem

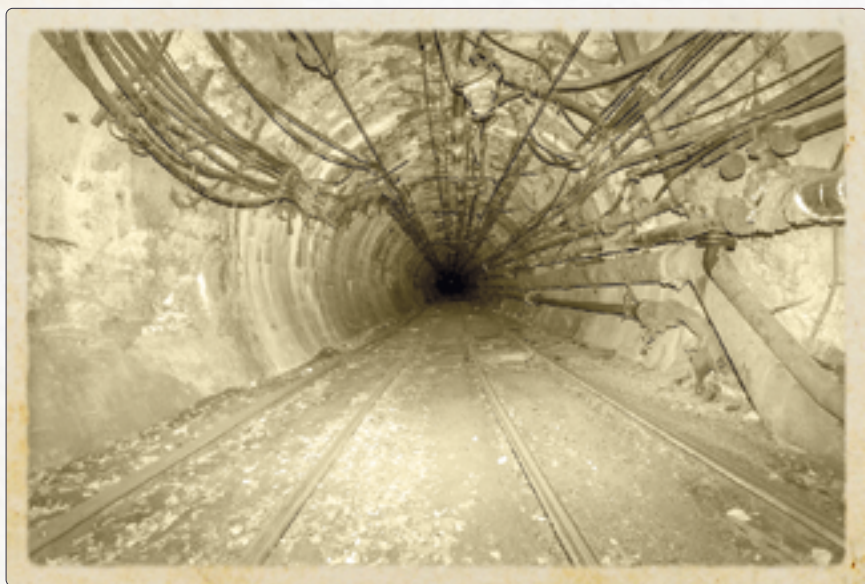
Všetci sme vedeli, že koniec baníctva raz príde. Prišiel predčasne a nebolo to príjemné obdobie. Začali sa spomínať dotácie, ľudí proti baníkom doslova štváli. Kam si sa pohol, tam boli názory, že sa na nás dopláca. Určite som spokojný, ako sa to nakoniec urobilo. Možno je to trochu nefér voči iným zamestnaniam. Pre nás ten koniec nie je až taký tvrdý. Pre účasť v projekte som sa rozhodol hneď. Bral som to ako príležitosť naučiť sa niečo nové. Zaujala ma napríklad bilancia kompetencií. Nikdy som o sebe nevažoval tak, aby som hľadal svoje silné a slabé stránky, aby som sa sám hodnotil. Aj to sa treba naučiť. Čo sa týka rekvalifikácie, zostávam verný bezpečnosti. Chcem si urobiť kurz lektora a bezpečnostného technika. Kurz požiarneho technika už mám, tak si doplním kvalifikáciu. Rád by som si našiel prácu, ktorá ma bude baviť, rád robím s ľuďmi. Tých šesť mesiacov v projekte je čas všetko si v hlave usporiadať. A konečne si oddýchnuť.

A aká je nálada medzi baníkmi? Tí, čo majú krátko pred dôchodkom, si už robotu nehľadajú. Už by si radi oddýchli. Mladí sa o robotu neboja, niečo sa vždy nájde. My, čo sme v produktívnom veku, budeme znova začínať od začiatku. Predsa len sme v tej robote už mali niečo odžitú, boli sme už v tom svojom odborne zdatní a navyše sme pracovali pre seriózneho zamestnávateľa, ktorý nám poskytoval rôzne sociálne benefity.

Priateľstvá zostávajú

Baňa ma naučila v prvom rade zodpovednosti. Tí ľudia, s ktorými som robil, mi dali do života veľmi veľa. Nielen odborne, ale aj ľudsky. Naučilo ma to pracovať s ľuďmi, lepšie komunikovať, vedieť sa rozhodnúť. A boli situácie, kedy bolo naozaj ťažké prijať rozhodnutie a niesť zaň plnú

zodpovednosť. To, čo som v bani prežil, tie zážitky, tie mi nikto nezoberie. A priateľstvá zostávajú. Ešte stále sa stretávame so starými baníkmi, čo s nami robili, na ktorých máme spomienky. Vždy sa nás zide 20, 25 ľudí, nejaký guláš uvaríme. A vždy si máme čo povedať. A čo mi baňa vzala? Čas pre rodinu.

Baňa Handlová, banská chodba

Kľudný vrtár

*Pavol Straka, 39 rokov
12,5 odrobených rokov*

Do bane ma priviedla kríza

Vyštudoval som strednú školu v odbore mechanik strojných zariadení. Predtým som robil inžinierske siete v Banskej Bystrici. Firma sa dostala do revitalizácie a nás prepustili. Bolo to obdobie finančnej a hospodárskej krízy. Nájsť prácu bolo ťažké, tak som sa rozhodol skúsiť to v bani. Dal som si žiadosť o prijatie do zamestnania. Ale bolo to tesne po tom veľkom banskom nešťastí, ľudí neprijímali. Do práce ma zobrali asi o štyri mesiace. V bani som predtým bol jedinýkrát. Kamarát nám vybavil exkurziu v bani cez jeho otca. To bola celá moja skúsenosť, ale mal som aspoň predstavu.

Nie je to bez rizika

Nastúpil som na úsek vetrania a odvodňovania. Prešiel som si niekoľkými predákmi. Dlhý čas som robil s Edom Uhrínom. On sa nebál výziev a veľa ma naučil. Zmluvu som mal na tri roky. V tomto čase som vstúpil do banského záchranného zboru. Prvý zásah bol asi až po roku. Doobeda som mal cvičenie v bani a poobede mi volal Jaro Vojtáš, že idem do zásahu. Vtedy sa rozbiehal 12. úsek, požiare tam boli často. Nebol to ťažký zásah, všetko bolo

Pavol Straka

v podstate pripravené asanátormi. Ale boli aj ťažké zásahy v naozaj zlých podmienkach. Jediné, čo vtedy pomáha je, že sa vieš spoľahnúť na kolegu. Po troch rokoch som sa stal predákom na vrtoch. Robili sa prieskumy na prípravách, obvrátavala sa čelba, aby sme vedeli, ako ide úklon uholného sloja a či neprídu do poruchy. Robili sa aj hydrogeologické vrty.

To sa vrtalo kolmo hore a priestor sa odvodňoval, aby neboli tlaky. Nie je to bez rizika. Niekedy sa vrt zapálil, inokedy na nás tiekla voda. Boli dni, kedy ma to naozaj bavilo a boli dni, keď som sa pýtal sám seba, čo tam ešte robím.

Koniec Handlovej prišiel rýchlo

Koniec ťažby som vnímal tak, že raz to muselo prísť. Keď človek chodil po tej bani, videl to. Uhlie bolo v ťažkých podmienkach. Keď zavalilo tú poslednú stenu, slúžil som vtedy na záchranke. Tušili sme, že to je koniec Handlovej. Ja som chcel v Handlovej zostať do konca. Nechcel som ísť do Novák. Boli sme výborný kolektív. Vychádzali sme si v ústrety. Teraz často myslím na nebohého Juraja Cimermana, to bol skvelý chalan. Za tým kolektívom mi je smutno. S niektorými sa ešte občas stretávam. Skončil som v januári 2022 a nastúpil do projektu Podpora zamestnateľnosti na hornej Nitre. Za tento projekt môžeme byť len vďační, nezostali sme na ulici. Európska únia sa rozhodla baníctvo ukončiť a nejakým spôsobom sa o baníkov postarala. Bilancia kompetencií povedala, že som kľudnej povahy a vhodný na samostatnú prácu. Z kurzov som si vybral vodičské oprávnenie skupiny C a nemčinu. C-éčko bolo drahšie, polovicu som si doplatil. V projekte bolo fajn aj to, že sme sa ďalej stretávali kolegovia. Všetci sme skončili približne naraz. Ľudia z Kontaktného centra v Handlovej boli veľmi ústretoví. V lete 2022 som svoju účasť v projekte ukončil a začal som si hľadať prácu.

Ozvali sa dve firmy

Poposiela som životopisy, kontaktoval som firmy aj osobne. Ozvali sa dve. Najskôr som vyskúšal Nemec-ko. Po prvom turnuse mi bolo jasné, že to nie je pre mňa. Robili sme 14, 15, 16 hodín denne 11 dní. Ešte v Nemec-ku som kontaktoval tú druhú firmu. Momentálne pracu-jem v Prahe, odvodňujeme Petřín. 20 dní robím a desať dní som doma. Je to fyzicky náročná robota, náročnejšia ako v bani. Tam časť našej roboty urobila vrtná súprava. Rad-šej by som robil bližšie k domu, ale tu sú platy, z ktorých je ťažké žiť.

Nikto tu nebude dlhšie

112 rokov baníctva tu zanechalo veľkú stopu. Ani jeden podnik tu nebude tak dlho. Preto si myslím, že tradície tre-ba zachovať.

Najmladší dispečer

*Andrej Podlužanský, 30 rokov
9 odrobených rokov*

Keď sa ti nechce študovať, ideš do bane

Ja som po skončení gymnázia začal študovať. Nechal som viacero vysokých škôl a otec povedal: „Keď sa ti nechce študovať, ideš do bane!“ 25. februára 2013 som mal prvú pracovnú zmenu. Ale musím povedať, že keby som vedel, ako je v bani, možno by som tam išiel rovno po skončení strednej školy. Chodil som do práce, zarábala slušné peniaze, dokázal som si z nich aj nasporiť. Po roku som dostal v práci ponuku ísť externe študovať na vysokú školu do Košíc. Ponuku som prijal a od roku 2014 do roku 2019 som popri zamestnaní študoval na Technickej univerzite v Košiciach, na Baníckej fakulte v odbore podzemné stavitelstvo, tunelárstvo.

Tá robota ma bavila

V bani som začínal ako pomocný vrtár na úseku vetrania a odvodňovania. Predák bol Ivan Horváth, prevádzkový bol Edko Paulík a šéfoval mi otec. Po mesiaci som nastúpil do nepretržitej prevádzky a v nepretržitej som robil päť rokov. Tri dni sme robili, dva dni sme mali voľno a menila sa nám ranná, poobedná a nočná zmena. Najskôr som bol robotník, a potom som štajgroval ako vetrač,

Andrej Podlužanský

ešte počas štúdia. Na niektoré skúšky som sa ani nemusel učiť, lebo som problematiku poznal z praxe. Profesori boli k nám tolerantní, nepotrebovali teoretické „omáčky“, potrebovali vedieť, či veci rozumieme.

Tá robota ma bavila, bavilo ma všetko. Mal som prácu dva kilometre od domu, peniaze chodili pravidelne na účet, keď som sfáral do bane, bolo to ako rodina, mohli sme sa spoľahnúť jeden na druhého, vedeli sme si pomôcť. Mali sme takzvanú „ohňovú zem“, nebol skoro deň, aby v bani nedymilo alebo nehorelo. Robil som s partiou zo Skleného a tí chalani nemali problém zostať v robote, keď bolo treba hasiť. Sme aj teraz v kontakte. Ideme spolu na huby, keď sa dá, alebo si aspoň zavoláme, aby sme vedeli, ako sa komu darí. Stretli sme sa dokonca aj v Prahe.

Hodili ma do vody a plávaj

Keď sa zlúčili úseky, dostal som sa na ťažobný úsek. Hodili ma do vody a plávaj. A rovno do nočnej zmeny. Ale naučil som sa. Veľa mi pomohli aj dispečeri. S ich pomocou som sa zdokonaľoval zmenu za zmenou. Keď som mal 27 rokov, dostal som ponuku ísť robiť dispečera. Vedel som niečo o vetraní, mal som skúsenosti s požiarmi, bol som aj záchranár, naučil som sa niečo aj z ťažby. Tak som do toho išiel. Tri mesiace som sa zaučal, a potom ma čakali skúšky pred Obvodným banským úradom.

Najmladší dispečer

Bola to práca s ľuďmi a kontrola podmienok v podzemí. Kontrolovali sa koncentrácie, či je všetko OK, chod čerpadiel, chod ventilátorov, stavy ľudí... Tretí mesiac som už volal záchranárov do podzemia a potvrdila sa veta Vladka Podobu, že najlepšie sa robí pod stresom. O pol štvrtej ráno prišiel telefonát z bane, že horí na čelbe. Najskôr som musel ratovať ľudí, rozostavil som hliadky, volal vedúceho likvidácie havárií a banskú záchranku. Naskakovalo mi to jedno za druhým ako v havarijnom pláne. Ku koncu sme

už mali na dispečingu, ako hovorí Dušan Vestenický, „studené nohy“. V bani neboli ľahké podmienky a mnoho skúsených baníkov odišlo. To nie je dobrá kombinácia. Poslednú zmenu som mal na druhý sviatok vianočný v roku 2021.

Projekt som nedokončil

K 1. januáru 2022 som nastupoval do projektu Podpora zamestnateľnosti v regióne horná Nitra. Tento projekt považujem za zmysluplný. Dal nám čas premyslieť si veci, neboli sme zo dňa na deň „na ulici“. Mal som v pláne oprášiť si angličtinu a za prácou vycestovať do zahraničia. Nakoniec k tomu neprišlo. V projekte som bol len tri mesiace, nedokončil som ho celý. Dostal som pracovnú ponuku z Čiech a 1. apríla 2022 som nastúpil do práce v Metrostave. Mal som robiť bezpečnostného technika, ale robil som všetko. Urobil som si aj skúšky na vedúceho vetrania. Po čase mi začalo chýbať podzemie a prekážalo mi aj to, že som ďaleko od domova. Po tejto skúsenosti by som v budúcnosti rád pracoval samostatne a bol sám sebe pánom.

Baňa ma naučila všetko

Čo ma baňa naučila? Všetko. Keď som tam prišiel, nevedel som ani zabiť kliniec. Čo sa týka vetrania, najviac ma naučil otec. No a dispečeri, všetci. A, samozrejme, prvý predák na vetraní Ivan Horváth. Keby baňa fungovala ďalej, pravdepodobne by som tam bol do konca svojho pracovného života. Nielen preto, že to je doma, nielen preto, že to bola istota, že výplata príde vždy načas, ale aj kvôli kolektívu, vzťahom a istej dávke lokálpatriotizmu.

Jeden z najmladších

*Patrik Balna, 28 rokov
8 odrobených rokov*

Pochádzam z baníckej rodiny

Rozhodnutie ísť do bane prišlo nečakane. Nemal som to naplánované. Ale keďže nebola iná možnosť v Handlovej a pochádzam z baníckej rodiny, môj starý otec aj strýkovia boli baníci, tak ma to tam ťahalo. Nastúpil som asi v marci 2014 rovno na stenu. Do kolektívu Štefana Handlera. Predstavu som nemal žiadnu, všetko som uvidel až v prvý deň. Naštudoval som si technologické postupy a začal som robiť. Začiatky boli ťažké, ale mne ťažká robotu neprekáža. Dostal som prezývku suchár a niekedy som trenky žmýkal aj trikrát za zmenu.

Mám rád výzvy

Ja mám rád výzvy. Všetko bolo pre mňa nové a zaujímavé. Baňa mi nerobila problémy, neprekážali mi ani zúžené priestory, tlaky, hajcmany, keď strieľali... Bol to adrenalín. Niekedy som si uvedomoval, že sa nemusím vrátiť. Je to iný svet, žiadne sociálne siete, nič.... Keď som nastúpil, bolo nás viac mladých, ale nevydržali. Ja som zostal a bol som najmladší. Veľmi mi pomohol Vlado Kozárik, perfektný chlap, pomohol mi, ukázal mi veci, videl, že som slabší, tak mi veľa pomáhal. V mojom období už

Patrik Balna

tie vzťahy dole neboli také, ako predtým. Bolo to skôr takéto individuálne.

Vrátil som sa po mesiaci

Na stene som zostal dva roky. Chcel som, aby ma pre-radili. Stále mi hovorili, že mám ešte počkať, až som nakoniec dal výpoveď. Po mesiaci som sa vrátil a nastúpil na vetrací úsek. Pomohol mi Ivan Lieskovský starší, priho-voril sa za mňa, že som mladý a mám záujem robiť. Vedúci bol Pavol Podlužanský a bol tam výborný kolektív. Našou úlohou bolo regulovanie vetrov, keď začalo napríklad horieť a zvyšovali sa koncentrácie CO₂, tak sme tam išli a urobili sme opatrenia. Ochladzovali sme priestor, rozo-berali sme zápary, boli sme taký prvý útok. Bavilo ma to, aj keď to tiež bol adrenalín. Po čase som sa stal banským záchranárom, tam nás vyškolili, vedeli sme presne, čo si môžeme dovoliť pri akých koncentráciách plynu. Záchra-nár som bol tri roky. Bolo to aj finančne motivačné a opäť adrenalín. Prvý zásah bola horiaca chodba a diera v lutni. Marián Paulík bol veliteľ, ja som bol v prieskumnej čate. Bolo zadymené, nič sme nevideli, išli sme tesne vedľa seba, jeden druhého sme držali. Strach som nemal, rešpekt veľký. Keď sme prišli k cieľu, bolo nad nami oranžové „nebo“, tak horelo. Bol som aj v uzavretom priestore, prechádzali sme žofínskym poklopom. Mal som výhodu, že som tenký, tak som sa len tak šuchol aj s prístrojom ako chrústik. Boli sme ako jedna rodina, každý musel každému pomôcť. Museli sme dávať pozor jeden na druhého. Tá súdržnosť je obrovská. Vďaka Bohu som nezažil žiadny smrteľný úraz.

Bol som v bani 26 hodín

Predposledná stena, keď horela, strávil som v bani 26 hodín. Ja som mal poobednú šichtu a pred fajrontom mi povedali, že musím ísť doplniť záchranárov. Povedal som si, že ešte vydržím. Bol som aj mašinkár, a tak som dopravoval materiál hore - dole. Vyfáral som až o pol štvrtej

na druhý deň, a potom naspäť do roboty. Ku koncu fungovania bane to už bolo zložité. Ako asanátor som mal kontrolovať objekty, ale často som vozil materiál na produktívne pravoviská, lebo som mal aj oprávnenie ako mašinkár. Podmienky boli stále ťažšie. Keď zobralo stenu dvojku, zatlačilo ju, vtedy vyplulo veľký blatový štupeľ a prítok vody bol 1,5 m³. Ja som robil hliadku pred hrádzou, ak by sa zmenili podmienky, mal som stlačiť „prievalovku“ a rýchlo utekať preč. Cítil som sa ako záchranca, na seba som v tej chvíli nemyslel. Keď sa už začalo hovoriť o konci, niektorí ľudia sa aj tešili. Ja som to bral racionálne, som mladý, robotu si nájdem. Starší kolegovia mali obavy. Kto zoberie do roboty 55 ročného zodratého baníka? Tých mi bolo ľúto, naozaj. Som rád, že sa pripravil ten projekt, že sú kompenzačné príspevky, že nezostali títo zodratí chlapi na ulici, že majú aspoň nejakú istotu.

Som nastavený, že robiť musím

Keď prišla ponuka, zapojiť sa do projektu, bol som rozhodnutý, že idem. Bolo to pol roka existenčnej istoty. Chodil som poctivo a tešil som sa na rekvalifikáciu. Rozhodol som sa pre stavebné stroje. Chcel som aj vodičský preukaz skupiny C, ale bol tam určitý doplatok a nemal som na to zvyšné peniaze. V januári 2023 som ukončil účasť v projekte. Život sa rozbehol na plné obrátky, rozoslal som si životopisy. Veľa firiem sa vôbec neozvalo. Odpoveď mi prišla z firmy TuCon, uvoľnilo sa im miesto na tuneli Višňové. Do roboty som nastúpil 13. marca 2023. Ja som sa ťahal na tunely, lebo je tam turnusová robota. Chcel som byť aj doma, kvôli rodine. Začiatky nenávidím, ale taký je život. Nastúpil som do roboty, robil som s technikou, ktorú som nepoznal. Hlavu som mal ako melón. Využil som aj rekvalifikačný kurz, ktorý som si vďaka projektu urobil. Postupne sa do toho dostávam. Banícka skúsenosť mi veľmi pomáha. Som znova pod zemou, postupy sú veľmi podobné.

Do bane „čajky“ nechodia

Čo ma baňa naučila? Poradiť si v živote. Mužnosti ma naučila. Do bane čajky – slabé kusy - nechodia. Museli sme často improvizovať. Na moje banícke roky budem rád spomínať. Nastúpil som ako 20 ročný chlapec a vyšiel som ako muž. Možno, keby som vtedy mal dieťa, vybral by som si niečo bezpečnejšie. Čo by som chcel, aby si ľudia o baníckoch zapamätali? Že to boli silní chlapi, že po ťažkej robotе ešte chodili stavať toto mesto. Ak si sa zaviazal odrobiť 10 rokov, dostal si pekný byt, kto vám to dá dnes? Jednoducho tu boli sociálne istoty. Veľká vďaka tým chlapom, aj tejto bani.

Baňa Handlová, elektrická lokomotíva

Ako koráliky na šnúrke, tak na seba nadväzovali činnosti v Bani Handlová. Všetko muselo fungovať, korálik za korálikom. Lampu, číslo zobrať, sadnúť do vláčika, pokazené stroje von, opravené stroje dnu, sadnúť do vláčika, lampu, číslo vrátiť. Umyť sa, špinavé veci odovzdať, čisté zobrať... V premyslenom systéme pracovných postupov veľmi chlapského povolania sa našli aj ženy. Ženy trpezlivé, presné a starostlivé.

Kočka z kabínky

*Erika Vajnoráková, 55 rokov
37 odrobených rokov*

Chcela som byť učiteľkou

Po gymnáziu som sa nedostala na pedagogickú fakultu. Hlásilo sa štyrikrát viac, ako mohli zobrať. Môj ocko rozhodol, že prázdniny nebudú a ja pôjdem pracovať s tým, že o rok to môžem skúsiť znova. Na baňu som nastúpila 6. augusta 1986 na strojný úsek do skladu opravených strojov. Vedúcim bol pán Janko Géczy a majster Milan Cingel. Najprv som sa strašne hanbila, robili si zo mňa srandičky. Páčilo sa im, keď som sa červenala. Všetkému ma naučil Jarko Očovský. Po roku som už na školu nemyslela, lebo v práci sa mi páčilo. Urobila som si žeriavnícky kurz a začala robiť žeriavničku a skladničku. Robota ma bavila čím ďalej, tým viac. Ale najviac ma to bavilo na žeriave. Najskôr bol len kozlový, ktorý sa pohyboval po koľaji. V roku 1987 postavili veľký červený žeriav, bol portálový, s výložníkom, s otočom, mal kabínku s páčkami - to ma veľmi bavilo. Presúvala som bremená do 10 ton. Aké vlastnosti na to treba? Trpezlivosť a dobrý odhad. Boli aj takí žeriavníci, ktorí by to mohli robiť aj neviem ako dlho, jednoducho netrafili. Poobháňali viazačov, tí museli utekať. Chce to cit.

Portálový žeriav na bani Handlová

Motory, ventilátory, kombajny...

Ja nie som konfliktný typ. Postupne som zastupovala majstra v jeho neprítomnosti. Nikde inde ma to neľahalo, bola som naozaj spokojná. Popri žeriavnickej práci som sa venovala aj evidencii. Stále som sa niečo nové učila. Pri tejto práci som zistila, že som viac technický typ. Otec to asi tušil. Robota ma naozaj bavila, nikdy som nerozmýšľala o zmene. Ja som si ten žeriav doslova hladkala, ako keby som sa išla rozprávať s ním.

V kolektíve bolo veselo, robili sa posedenia, boli remeselnícke zábavy, bolo to úžasné.

Vedela som poprosiť aj poďakovať

Po materskej dovolenke som tri roky majstrovala. Samým chlapom, ale bolo to v poriadku, vždy som na nich išla po dobrom. Ja som vedela aj poprosiť aj poďakovať, a to je podľa mňa veľmi dôležité. Zmeny nastali po centralizácii, keď sa pozlučovali dielne dokopy. Dielne prešli pod Nováky, v Handlovej zostal len sklad opravených strojov a regeneračné strediko. Predtým bola Handlová sebestačná. V dielnach boli takí machri, že sa hovorilo, že tí by bez problémov postavili aj kozmickú loď. Postupne tí odborníci odchádzali do dôchodku a noví neprichádzali.

Som riziková skupina, ale verím si

Keď prišlo obdobie, kedy sa začalo hovoriť o zatváraní baní, brala som to racionálne. Vedela som, že raz to muselo prísť a povedala som si, že veci budem riešiť, keď príde. Do posledného dňa som pracovala naplno. Bavilo ma to až do samého konca v novembri 2022. Potom som nastúpila do projektu. Mala som stresy, chvíľku mi trvá, kým bez problémov komunikujem medzi neznámymi ľuďmi. Som rada, že som bola donútená sa prekonať a s odstupom času to hodnotím ako veľmi užitočné obdobie pre moju budúcnosť. Urobila som si kurz na vysokozdvížny vozík, ob-

novila som si kurzy na plošinu a žeriav a nakoniec som sa rozhodla pre autoškolu. Je to dnes už nevyhnutnosť. Dala som si životopis na pracovný portál a už mi chodia pracovné ponuky. Nie je ľahké meniť svoj život od základu po 37 rokoch u jedného zamestnávateľa. Som riziková skupina, mám 55 rokov, mladosť fuč a do dôchodku ešte ďaleko. Mňa sa kompenzačný príspevok netýka, tak, ako mnohých, ktorí boli vyradení z podzemia na povrch. Nejaké percento sa mohlo ujsť aj povrchovým zamestnancom. Tiež pracovali pre baňu.

Nikdy by som neodišla

Či by som odišla z bane, keby neboli tieto okolnosti? Určite nie. Bola to stabilita v mojom živote, istota. Robila som v mieste bydliska, pešo do roboty, pešo z roboty, žiadne cestovanie. Bola som na pracovisku až takmer do úplného konca. Bola som tam, keď sa likvidovali dielne, odnášali stroje, búralo sa... Z auta, ktoré odvážalo šrot, som vytiahla kroniku strojného úseku. Bolo mi to ľúto, veľmi, ale nič netrvá večne.

Vďačíme im za všetko

Ja veľmi dúfam, že Handlová si zachová banícke srdce. Možno pomôžu aj tieto spomienky, aby sa celkom nezaбудlo. Treba ísť do nového, ale nezabúdať na našich otcov, starých a prastarých otcov. Vďačíme im za všetko. Toto mesto sa vybudovalo vďaka baniam. Bola by som rada, keby sa niektoré budovy zachovali. Napríklad moja malá „perníková chalúpka“, stará vrátnička a výdajňa materiálu. Triedič, určite. To je naša minulosť. A do budúcnosti Handlová potrebuje najmä pracovné príležitosti, aby tu ľudia zostali a nerozutekali sa.

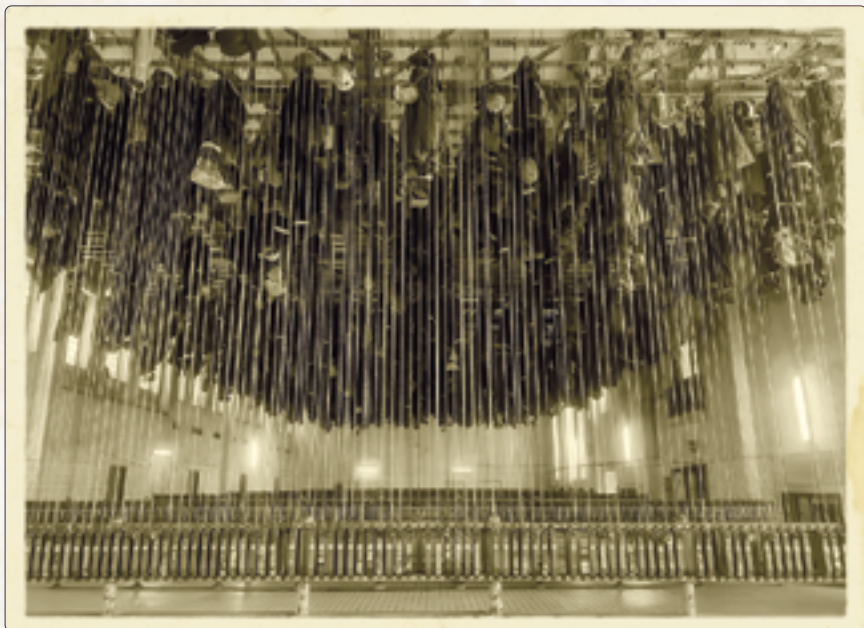

Katka s presným okom

*Katarína Tóthová, 61 rokov
17 odrobených rokov*

Obliekli sme ich od hlavy po päty

Ako mnoho žien z Handlovej, aj ja som robila vo firme Yazaki. Keď firma skončila u nás svoje pôsobenie, zostala som bez práce. Chodila som si privyrábať do pizzérie a stále som si hľadala prácu. Potom sa ma moja svatka spýtala, či by som nechcela ísť na baňu. Rok som robila na dohodu. Obšívala som fáračky, košele, trenky... 1. februára pred šestnástimi rokmi som nastúpila do riadneho pracovného pomeru. Vstávala som o štvrtej, do roboty som nastupovala o piatej a o pol šiestej už muselo byť otvorené okienko, lebo baníci fárali o šiestej, ak si niekto potreboval vymeniť prádlo, bagandže, chrániče, prilbu... Aby sa stihol prezliecť. Po rannom fáraní sme chodili do šatní vyšších technikov. Ak fárala nejaká návšteva, vydali sme jej všetko potrebné - obliekli sme ich od hlavy po päty. O pol ôsmej sme znova otvorili okienko pre chlapov, ktorí vyfárali z nočnej, o jednej pre tých, čo išli do poobednej. Ďalšia časť nášho dňa bola o obšívaní odevov a praní. Prali sme trenky, uteráky, košele a ponožky. Tie si chlapi mohli meniť každý deň. V čase, kedy som tam robila ja, sa už fáračky prali v Novákoch. Ale voľakedy bola v Handlovej aj práčovňa v liptáckych barakoch. Robili sme aj elektronic-

Šatňa s režazovými vešiakmi

kú evidenciu, aby bol prehľad, kto má čo vyfasované. Streda bola deň pre technikov a povrchových zamestnancov. S robotou v Yazaki sa to nedá porovnať. Úplne iná psychika. Zvykla som si veľmi rýchlo, tu som sa cítila výborne, bola som kludná, spokojná a do roboty som chodila rada.

Po čase som mala presné oko

Keď prišli fárať hostia a bolo ich veľa, museli sme mať dokonalý prehľad o tom, čo kde je. Bolo ich treba rýchlo vystrojiť do podzemia. Mali sme naozaj dobrý systém. Po čase som už mala celkom presné oko a vedela som okamžite odhadnúť veľkosť. Väčšinou veci ľuďom sadli ako uliate. Najviac roboty bolo s novoprijatými zamestnancami. Tí vyfasovali celkom slušnú výbavu - dvoje fáračky, dve košele, dva uteráky, dvoje ponožky, trenky, opasky, chrániče, prilbu, okuliare, teplý kabát, bagandže a lístok na mydlo a solvinu. Kto robil vonku, mal aj ušianku, náteľník a spodky. Keď prišiel baník prvýkrát, poslala som ho ďalej od okienka. Vždy sa čudovali, ale ja som ho len potrebovala „oskenovať“, aby som vedela veľkosť. Zábava bola, keď prišli prví Rumuni. Robila som sama a ich prišlo štyridsať. Medzitým som potrebovala vybaviť baníkov, ktorí vyfárali a častokrát boli mokří ako myši, špinaví, zablatení, mastní... V stave môjho zúfalstva sa otvorili dvere a prišla moja nová kolegyňa. Kým sme so štyridsiatimi Rumunmi s tlmočníkom zistili, kto má aké číslo nohy, to trvalo. Ale bola to aj zábava.

Domu sa už nedočkal

Keď bolo to veľké banské nešťastie, zavolali nás do roboty. Bolo treba postarať sa o záchranárov. Sedeli sme tam aj s kolegyňou a čakali. Modlili sme sa, aby tí chlapi vyfárali. Do roboty v ten deň fáral aj veľmi milý pán, hovoril nám, že má dve malé deti, rozrobený dom, ako sa teší, keď to dokončí... Už sa nevrátil, chudáčisko.

Handlová zosmutnela

Keď začali prepúšťať baníkov v roku 2020, už som cítila, že sa blíži koniec. Bolo mi to ľúto, rada som tam bola, keby to bolo možné, vrátila by som sa aj zajtra. Ale povedala som si, že nejako bolo, nejako bude. Človek si musí poradiť s tým, čo má. To je život, ide ďalej. Môj muž skončil vo februári a ja 1. novembra 2022. Manžel išiel do dôchodku, mne v tej chvíli do dôchodku chýbalo 19 mesiacov. Bola som rozhodnutá, že sa projektu Podpora zamestnateľnosti na hornej Nitre zúčastním. Bolo to šesť mesiacov istoty, tešila som sa, že budem medzi ľuďmi a v podstate všetko, čo sa tam dialo, bolo zaujímavé a obohacujúce. Rozhodla som sa pre kurz práca na počítači. Chcela som sa v tom zlepšiť. Bavili ma aj podujatia zamerané na históriu baníctva. Môj ocino bol baník, ale doma o bani nerozprával. Mali sme dom za poštou, prišiel z roboty a robil na dome. Začal až na staré kolená. Niekedy, keď už bol staručký, rozprával sa sám so sebou, ale vždy len o bani. Narodila som sa v Handlovej. To, že baníctvo končí, mi je ľúto. Ale zároveň som na tých viac než 100 rokov baníctva hrdá. Obávam sa, kde nájdú robotu naše deti a vnúčatá. Baňa bola veľký podnik a poskytovala ľuďom životné istoty. V Handlovej sa dobre žilo, bolo tu všetko. Teraz to mesto zosmutnelo. Potrebujeme tu hlavne robotu pre ľudí. Ale treba aj zachovať aspoň niečo z tých baníckych budov. Už nemáme komíny, huntíky... Treba nechať niečo, čo budeme môcť ukázať našim vnúčatám, kde sme robili, ako sme žili. A Deň baníkov určite treba zachovať. Ja budem na robotu na bani s láskou a rada spomínať.

Posledné príbehy tejto knižky sú o troch zaujímavých mužoch. Baníkoch, samozrejme. Jeden z nich baňu vyrezal do dreva, druhý vložil do slov a veršov a tretí sa so životom na jednej nohe pobil ako sa na baníka patrí.

Ján Procner

Robil som to, čo som žil

*Ján Procner, 80 rokov
33 odrobených rokov*

Otec vedel krásne rozprávať o bani

Starý otec aj otec boli baníci. A tak sa prirodzene očakávalo, že budem v rodinnej tradícii pokračovať. Naozaj, ani som o ničom inom neuvažoval. Otec vedel krásne rozprávať o bani. O ľuďoch, ako sa im darí, ako to robia... Keď doniesli deputát, tak sme sa hrali na baníkov. Mali sme banícke lopaty a odpratať uhlie bola naša práca. V roku 1957 som nastúpil na banícke učilište do odboru „Baník na dobývanie uhlia“. Ja som aj býval na internáte, hoci niektorí Handlovčania bývali doma. Na internáte bolo o nás dobre postarané, boli tam krúžky - spevácky, hudobný, všetky športy - box, zápasenie, hokej sa hral, chodili sme na turistiku. Život na učilišti bol krásny. V prvom ročníku prišiel tréner Šiška, on učil na priemyslovke a trénoval zápasenie. Ja som sa tiež prihlásil. Mal som len 45 kg. Už ako prváci sme chodili po celej republike a boli sme dosť dobrí. Najlepšie mi išiel voľný štýl. Keď som skončil učilište, trénoval som aj doma. V izbičke som mal činky, denne som cvičil. A popri tom ma otec zaúčal do banskej roboty. Ako prváci sme chodili na drevosklad a učili sme sa šórovať (pozn. banskou sekerou, alebo pílou robiť výkruž na konci dreva). Ale ja som to už dávno vedel. Majster bol pán

Danko. Keď prišla nejaká kontrola, vždy ma zavolať, aby som ukázal, ako vieme šérovať a robiť klíny. Pamätám si aj na učňovské fárania. Po štyroch sme sedeli vo voze. A my, učni, sme museli sedieť v prvých vozoch. Jazdila kompreska, a tá dymila. Zadné vozy sme si museli zaslúžiť.

Obrázky sa mi ukladali do hlavy

Moje prvé pracovisko v bani bolo u Kňazoviča a fáral som spolu s otcom. Baňa bola ešte v dreve a väčšina prác sa robila ručne. Potom prišiel prvý kombajn KSV 60. Keď sme dostali prvé celokovové stojky, špekulovali sme, ako ich postaviť. Nakoniec sme na to prišli a stavali sme ich ako nič. Mal som šťastie na kolektívy. Boli sme šťastní, spokojní, pomáhali sme si. Ja som potom prešiel na údržbu, to ma bavilo najviac. Tam sa muselo rozmýšľať, vždy sme prišli do novej situácie, každá zatlačená chodba bola iná. Isté obdobie sa mi ukladali obrázky do hlavy. Čo sme robili, ako sme si menili desiatu... Vtedy som ešte nevedel, čo bude nasledovať.

Janko, ty si sochár

S ujom Prôčkom som sa zoznámil vďaka včelám. Bol včelár, a ja a môj otec sme boli tiež včelári. Ujo Prôčka bol právnik na bani a bavilo ho sochárstvo. Ja som už vtedy trochu kreslil, a keď som mu ukázal moje obrázky, povedal: „Janko, ty si sochár.“ Keď bola v bani porucha a nedalo sa robiť, začal som modelovať z lódungu (pozn. ílová upchávka vrtnej diery po uložení streliva- výraz z nem. Ladung). Potom som začal chodiť k Prôčkovcom. V kuchynke som sa naučil miešať hlinu a modeloval som. Ujo Prôčka dal námet a ja som robil. Všetko som si zapisoval, koľko som mal šichiet u neho, koľko čo stálo, mali sme systém. V roku 1967 sme začali robiť pamätník 2. svetovej vojny. Robili sme to v Matuškovom dome. Hlinu sme miesili nohami, potom sme to odlievali po blokoch. Na cintoríne sme murovali a spájali jednotlivé bloky. Mená som sekal na ko-

lenách. Na cintoríne sme našli vyhodенý rozbitý pamätník 1. svetovej vojny. Dali ho urobiť Nemci a po 2. svetovej vojne ho ľudia strhli. Bol krásny, z bieleho mramoru. Horko ťažko sme vedenie mesta presvedčili, aby sa opravil a dal na zadnú stranu nášho pamätníka. Dlhé roky ho nebolo vidieť, bolo to tam celé zarastené, ale aspoň sa zachránil. Keď v Handlovej učil v Ľudovej škole umenia akademický maliar Vojtech Petrovics, chodil som k nemu. Stretol som aj iných umelcov. Nikto z nich ma nechcel prerábať. Vtedy som už robil drevorezby, robil som to tak, ako som cítil a oni mi stále hovorili, že si mám zachovať svoj štýl.

Nemôžem robiť to, čo som nežil

Mojím nevyčerpateľným námetom bola baňa. Ja nemôžem robiť nič, čo som nežil. Tie obrázky, ktoré sa mi ukladali v hlave dlhé roky, som začal prenášať do reliéfov z lipového dreva. Aj tá výmena desiaty je tam (úsmev). Poznal som dokonale tú prácu, tých ľudí... A čo na tých drevorezbách je? Všetko, celý môj život, život handlovskej bane, šťastné aj nešťastné chvíle. Robil som to, keď sa tie veci diali, sú to moje pocity. Chodil som do roboty, a potom som bol dlho do noci v dielni. Nikto ma nemohol vyrušovať. Bol to môj spôsob, ako spracovať radosť alebo žiaľ.

Urobil som to, aby sa nezabudlo

Každý rok pred Dňom baníkov som chodil natierať pamätník na Hladovom námestí. Bolo mi ľúto nechať to tak. Ale cítil som, že to už nie je dôstojné miesto. Potom som chodil do kamenosochárstva vysekávať písmená na pomníky. A veľakrát som rozmýšľal, kde sú pochovaní naši baníci. Z náhrobného kameňa sa nedozvieš, že to bol baník, že zahynul pri práci. A tak som sa rozhodol, že musím niečo pre nich urobiť. Chodil som si brať lódung tak, aby ma nikto nevidel (smiech) a doma som z neho začal modelovať Pamätník obetiam banských nešťastí. Snažil som sa zachrániť žulové kocky z cesty na baňu, po ktorej baníci chodili

denne do roboty. Mal som predstavu, ako z nich postavím piliere a na nich budú tabule s menami. Rok som to mal doma vymodelované. Ale presadiť vybudovanie tohto pamätníka nebolo ľahké. Bol som rozhodnutý, že ho postavím hoci aj v mojej záhrade. Nakoniec sme našli miesto na cintoríne. Kopali sme s dôchodcami, chodili nám pomáhať aj učni murári, robili sme každý deň, aj soboty a nedele. Štefan Malárik vyhladal v archívoch mená obetí handlovskej bane, pridali sa k nám handlovské technické služby, aj bane a v roku 1997 sme pamätník vysvätili. V roku 2007 sme k pamätníku pridali aj mená baníkov, ktorí zahynuli v Cigli a v Novákoch. Dnes je Pamätník obetiam banských nešťastí na hornej Nitre národnou kultúrnou pamiatkou. Ale ja som to robil pre nich, pre kamarátov, aby sa na nich nikdy nezabudlo.

Nechcel som, aby história skončila v kontajneri

Keď som ešte chodil na baňu, raz som videl v kontajneri vyhodené zástavy, fotografické filmy... Tak som to zobral. Bolo mi ľúto, že naša história skončí v kontajneri. Potom, keď sa už vedelo, že sa o tieto veci zaujímam, podarilo sa mi získať naozaj zaujímavé kúsky. Pre mňa bola vzácna zbierka aj obyčajná lopata. Za všetkým som videl ľudí, ktorí s nimi robili. Niektoré veci som aj kúpil. V Handlovej vtedy nebolo žiadne banské múzeum. A tak som v roku 2001 urobil malé múzeum v mojom dome. Za dvadsať rokov ho navštívilo veľké množstvo ľudí, domácich aj zo zahraničia.

Moje kamene

A tie moje kamene? Chodil som sa prechádzať tu po lúčkach a všimol som si kamennú alej. Krásne obrovské kamene oddeľovali pravdepodobne pozemky. Rozmýšľal som, ako ich sem tí ľudia dostali, akú si dali prácu, aby sedeli tesne jeden pri druhom. Je v nich napísaná naša história. A moja fantázia začala pracovať. Prvý pamätný kameň je

pred domom kultúry a pripomína vyhlásenie zvrchovanosti Slovenskej republiky. Druhý je pred mestským úradom a pripomína prvú písomnú zmienku o Handlovej. A zatiaľ posledný je pred banským múzeom a má byť spomienkou na viac než 100 rokov ťažby uhlia v Handlovej. Historické udalosti zaznamenané na historických kameňoch.

Bola „zábava“ dostať tie balvany z lesa. Ale nakoniec sa to vždy podarilo. Možno nám naši predkovia pomohli (úsmev).

Perúna som sekal banskou sekerou

Moju tvorbu si všimli aj iní. Robil som veľké sochy v nadživotnej veľkosti do Východnej. Do filmu Svätopluk som robil 12 metrový stĺp, sochu boha Peruna. Nikto nevedel, ako ho stvárniť. Nechali to na mňa. Urobil som mu štyri tváre, aby videl na všetky svetové strany. Drevo mi doviezli z Oravy. Sekal som ho baníckou sekerou a deti sa chodili pozerať, čo to robím. Nejaké dobové predmety som vyrábal aj do rozprávok Perinbaba a Mahuliena zlatá panna. Posledné dva roky už netvorím. Ako som povedal predtým, robil som to, čo som žil. Keď som začal chodiť do folklórneho súboru Hájiček, začal som vyrábať trombity. A v jednej knihe o handlovskej bani som sa dočítal, že Handlová nemá svoje typické banícke piesne. Mrzelo ma to, tak som skúsil nejaké napísať. Takto vzniklo zopár pesničiek, napríklad aj Handlovske mamičky. Tá je o jednej žene, ktorá v bani prišla o muža aj o syna. V mojich piesňach nie je nič vymyslené.

Ľudia to boli

Akí boli baníci? Ľudia to boli, úprimní, jednoduchí, neprešpekulovaní a mali mäkké srdce. Ako učni sme tých starších volali „otec“, z úcty. V našej histórii sa mnohé udialo. Boli štrajky, nešťastia, baníci sa zapojili aj do Slovenského národného povstania. Ale boli aj roky, kedy sa tvorilo, budovalo, stavalo sa mesto. Veľmi by som si prial,

aby sa nám podarilo zachrániť aspoň kus tejto histórie. Ja mám silný vzťah k bazalu, kde boli kedysi ustajnené kone. Je to nádherný jedinenčný priestor vysekaný v kameni. Dokonca sme tam urobili zopár výstav. Príroda nám dala bohatstvo. Trvalo tisíce rokov, kým sa z handlovských stromov stalo uhlie. A potom nás hrialo aj živilo. Keď som bol malý chlapec, sníval som o tom, že raz vynesiem kus uhlia von. Aby videlo slnko a stromy, cítilo vietor a dážď. Dúfal som, že si spomenie na celú tú dlhú cestu, ktorú prešlo, kým sa stalo uhlím.

Musíme sa vrátiť na začiatok

*Dušan Kliment, 80 rokov
26 odrobených rokov*

Baňa mi zostala v srdci

Doma nás bolo dosť veľa, a tak som si od trinástich rokov cez prázdniny privyrábal na brigádach. Raz som šetril na gitaru, potom na oblek... V roku 1960 som maturoval. V piatok som zmaturoval a v sobotu som nastúpil na brigádu do nočnej na východnej šachte. Mame som to povedal až tesne pred šichtou. Vedel som, že sa bude báť, pár rokov predtým mi tam strýca zabilo, otcovho brata. Prvú zmenu ma pán Oswald previedol východnou šachtou. Lúbilo sa mi to. V pondelok mi dali vykladať voz plný štrku a veru som skoro pri tej lopate aj plakal. Ale odpracoval som celé prázdniny. Potom som nastúpil na Pedagogickú fakultu v Banskej Bystrici, aprobácia telesná výchova - prírodopis. Ale tá baňa mi ostala v srdci. Učarovala mi, asi som cítil, že toto bude ono. Keď mi na dva roky preušíli štúdium, ani som nerozmýšľal, vrátil som sa rovno do bane. Nastúpil som na stenu ku Kňazovičovi. V roku 1965 som sa oženil a vrátil som sa aj do školy. Ale už som to tak necítil. Manželka dostala ako učiteľka miesto v Handlovej a keď už bola na ceste naša dcéra, bolo rozhodnuté. V októbri 1966 som znova nastúpil do bane.

Dušan Kliment, horný rad, druhý zľava

Začal som od lopaty

Začal som od piky, od lopaty... Mal som maturitu aj päť či šesť semestrov vysokej školy a nebolo mi to nič platné. Potreboval som odborné vzdelanie. A tak som išiel znova do školy. Večerne som si urobil banícke učilište. Učila ma aj spolužiačka Erika Nemcová - Dolníková, s ktorou sme spolu maturovali. Potom som si urobil strelecký kurz, po ňom kombajnérsky a nakoniec, keď ma navrhli za predáka, aj predácky. Mal som možnosť profesionálne rásť, mal som dobrú partiu ľudí a bol som spokojný. Držala nás spolupatričnosť a boli aj ťažké chvíle. Mali sme aj smrteľný úraz v našej zmene. A Lojza Danko sme vytiahli zo závalu. Jeden a pol hodiny sme o neho bojovali a keď bol konečne vonku, tak som sa zložil, chlapi ma museli preberať. Celý čas som bol na rúbaní. A keď to sypalo, a keď to išlo, to bola vášeň... Len raz ma preradili na údržbu. Bol problém pri nepretržitej, a tak sme sa vzbúrili. Od Krajča ma vyradili, asi ma chceli zlomiť, za tri mesiace som bol na šiestich úsekoch. Išiel som teda za riaditeľom Šarišským a povedal som mu, že odchádzam na Cigel'. Že mám strelecký, aj kombajnérsky kurz, že ja som stenár, a to chcem aj robiť. Povedal, že mám prísť v pondelok a dohodneme sa. A v pondelok mi povedal, že idem na stenu k Wolnerovi. Po mesiaci som bol znova predákom. Tesne pred revolúciou v roku 1989 ma kvôli ochoreniu krížov vyradili z podzemia. A bolo to aj dobre. Mohol som sa do revolučných dní zapojiť s plným nasadením. Bol som spojka medzi vedením a baníkmi. Veľakrát to boli ťažké rozhovory, ale nakoniec sme sa dohodli. Boli sme z jedného cesta.

Potom som si urobil štátne skúšky na hasiace prístroje. Najskôr som sa tejto problematike venoval na bani, a potom sme založili súkromnú firmu. V novembri 1994 som odišiel do dôchodku. Venoval som sa vnukovi, a to boli najkrajšie roky môjho života.

Ako prišlo písanie? Ako nič

K tomu písaniu ma ťahalo od mladosti. Hral som na gitaru a vymýšľal pesničky. S Dodom Suchým sme urobili aj prvý handlovský muzikál. Bolo to o bani, o baníctve. Dopisoval som aj do závodných novín Hlas baníka. A viete čo? Do týchto novín písal aj môj otec. Janko Procner mi doniesol nejaké jeho články. Naplno sa moje písanie rozbehlo hneď po revolúcii v roku 1989. Reagoval som na to, čo sa dialo okolo nás. A satira mi pomáhala. Bol to dobrý spôsob, ako sa vyjadriť kriticky a neuraziť. Napísal som aj básne o bani. Ale cítil som, že nemám v sebe len to pichľavé, a tak som začal písať básničky pre deti. Mám ich dosť aj na dve knižky. Tie by som ešte rád vydal, teraz hľadám ilustrátora.

Musíme sa vrátiť na začiatok

Ja som bol dosť kritický v mojom živote. Nemusel som byť, ale bol som. My sme ťažili veľmi drahé uhlie, nešlo mi to do hlavy. Ťažili sme v ťažkých podmienkach, voda, zatlačené sekcie... Pravdupovediac, bol by som rád, keby sa baňa zavrela už skôr, ale uvedomoval som si, čo bude potom. A nebolo to o tom, že by som k bani nemal vzťah. Len som si uvedomoval tie podmienky a riziká, za akých sa to uhlie ťaží.

Môj starý otec prišiel v dvadsiatych rokoch z Liptova a celý čas robil v bani. Môj otec celý život robil v bani. A potom som nastúpil ja. Takže naša rodina sto rokov robila v bani. Prečítal som všetky knihy o Handlovej. Po prečítaní monografie som si uvedomil, čo všetko tu urobilo pôvodné nemecké obyvateľstvo, čo všetko prežili. A ani netušili, že pod zemou je uhlie. K tomu sa musíme vrátiť, k životu pred uhlím. Využiť tú krásu prírody, ktorú tu máme. Handlovský banícky spolok aj urobil pekný náučný chodník. Ale, obávam sa, že najskôr musíme prevychovať ľudí. A či treba uchovať banícke tradície? Toto som napísal:

***Konštantín, Barbora, Náhradné pole
stopy nám nechali uhoľné sloje.
Skončila storočná banícka drina
nejeden haviar si tak zaspomína.***

V nás to zostalo a či sa k tomu prihlásia aj mladí, neviem. Tradície ale zachovať treba. Ja keď vidím, ako to robia v Španej doline, v Gelnici, v Banskej Štiavnici, v Hodruši, tak žasnem. Oni si to držia, to baníctvo. A čo by malo zostať? Triedič určite, videl som, ako to urobili v Ostrave a je to skvelé. A ostatná časť bane by sa mala využiť.

Keď sa na to pozerám spätne, kľúčový moment pre mňa asi bol, keď som ako štrnásťročný chlapec brigádoval na bani. Otváral sa Cigel' a stavala sa tam budova. Pán Šalátek, s ktorým som robil, ma zobral z Cigľa domov cez baňu. Najprv sme išli pešo, potom vozmi. Boli tam starí baníci, Janka Procnera otec, Žiga Koncz... Sedeli tam takí dôstojní a rozprávali sa. Možno toto bol ten kľúčový moment. Mne baňa dala do života presvedčenie, že všetko sa dá prekonať. V bani neexistovalo, že sa to nedá. Vďaka tomu, čo som sa naučil v bani, som prebudoval dom v Lovčici, dal do poriadku tento byt, na dvor som navozil zem... Jednoducho, všetko sa dá, ak chceš. Čo sa rozhodneš, to dosiahneš - to ma naučila baňa.

Peter Matiaško

Na baňu som nezanevrel

*Peter Matiaško, 70 rokov
16 odrobených rokov*

Chcel som sa postarať o rodinu

Vyučil som sa za elektrikára pre štátny podnik Ocelové konštrukcie. Vtedy ma za banského elektrikára nezobrali. Do bane som sa dostal tak, ako mnoho iných. Založil som si rodinu a chcel som sa o ňu čo najlepšie postarať. Možností, kde sa dalo zarobiť viac peňazí, vtedy nebolo veľa. Robil som na bani na povrchu, na čističke, ale chcel som ísť do podzemia. Podarilo sa, nastúpil som ako elektrikár na banskú dopravu. Urobil som si aj zváračský kurz a začal som po sobotách a nedeliach robiť zvárača. Zvárali sme desaťcôlové potrubia, ktorými potom išla voda von z bane. V bazale sme mali zváraciú komoru. Zvárené potrubia sme potom presúvali. V ten deň nám to ťažké potrubie spadlo, no a ja som bol na konci. Rúra sa skrížila a trafila ma. Vtedy som robil v podzemí piaty mesiac. Ja som sa už vtedy venoval lyžovaniu, trénoval som deti. V piatok a v sobotu som bol v Tatrách na skúškach na trénerskú dvojku. V sobotu som urobil skúšky, všetci zostali oslavovať, ale ja som išiel domov. Sľúbil som sa na nedeľu do roboty, tieto veci sa dali robiť len v nedeľu, tak som sa zbalil a išiel domov.

Takto som to zvládol

Veci po úraze mali rýchly spád. Mal som desaťcentimetrovú ranu na lýtku, celé bolo rozmliaždené. Ale následky som si v tej chvíli neuvedomoval. Dokonca ani vtedy, keď mi doktor Paľko Faith ukázal snímok. Moje kosti vyzerali, ako keď po teplomeri buchneš kladivom, rozsypané... Pred operáciou mi povedali, že tá noha bude asi kratšia. Keď som sa prebral z narkózy, noha bola naozaj kratšia. Museli mi ju amputovať nad kolenom. Našťastie, prišiel doktor Labach a moja prvá otázka bola, či sú také protézy, na ktorých sa dá lyžovať. „Áno, sú“, povedal mi. A bolo vybavené. Takto som to zvládol.

Do roka a do dňa budem lyžovať

Lyžovať ma naučil otec. Ako učeň som lyžoval, bol som aj inštruktor lyžovania. Keď som prišiel z vojny, oslovil ma Ferko Dolník, či by som mu nepomohol trénovať. V Základnej škole Krššáková bolo lyžiarske stredisko, a tam som začal trénovať deti. Urobil som si trénerské kurzy. Štyri roky som sa naplno venoval svojmu koníčku, až do roku 1979, kedy som, ako už viete, prišiel o nohu. Ale o lyžovanie som odmietal prísť.

Pomerne rýchlo a cez všelijaké známosti, s veľkou pomocou mojej krstnej mamy, som sa dostal na protetiku do Brna. Chcel som sa rýchlo postaviť, aby som mohol čím-skôr lyžovať. Najprv som skúšal lyžovať na svojich lyžiach, na dvoch, ale nešlo mi to. Gabo Kováč mi požičal lyže jeho detí a zrazu to išlo, kopec som zišiel bez problémov. Tak som si kúpil kratšie lyže a tvrdo som trénoval. Po úraze som začal odoberať časopisy pre zdravotne postihnutých. A tam som sa dočítal, že zdravotne postihnutí lyžiari majú preteky. Našiel som si kontakt na jedného Pražáka, ktorý tiež nemal nohu. Začali sme spolu komunikovať a oni ma pozvali na preteky. Ja som lyžoval na dvoch lyžiach s protézou, ale videl som tam aj „jednonožcov“. Hlava mi to nebrala, ako sa dá lyžovať na jednej nohe? Kopec bol čistý

Ľad, protéza sa ťažko ovládala, ale skončil som asi piaty. Bol tam aj jeden rakúsky pretekár a so mnou bol môj otec, ktorý dobre rozprával po nemecky. Rakúšan otca presviedčal, aby som začal lyžovať na jednej nohe, že budem rýchlejší. Dal mi aj moje prvé stabilizátory (namiesto lyžiarskych palíc). Prišli sme domov, skočil som na jednu lyžu a išlo to. Bolo to, ako keby sa ani nič nezmenilo. O rok boli Majstrovstvá sveta vo Švajčiarsku. A Majstrovstvá ČSSR boli asi dva týždne predtým. Všetkých som „vycápal“ a nominoval som sa na Majstrovstvá sveta. Bol to zázrak, že sme sa tam vôbec dostali. Prišli sme tam ako trhani. Mali sme predpísaný odev - šedé nohavice, čierne poltopánky, bielu košeľu, modré sako... Nášivky so štátnym znakom sme si museli kúpiť. Ja som bol vlajkonosič. Úvodný ceremoniál bol na vonkajšom klzisku. Všetci boli v páperkách. A my v tých poltopánkach a sakách, ja som mal ešte aj košeľu s krátkym rukávom. Všetky televízie nás točili, len u nás to nikto nevidel. V roku 1984 som bol v Innsbrucku na prvých paralympijských hrách - vtedy to ešte boli Svetové hry zdravotne postihnutých. Nemal som trénera, nemal mi kto navoskovať lyže, na štarte mi odfúklo vetrovku... No hrôza! Skončil som jedenásty. Keby som bol desiaty, bol by som pozvaný na olympiádu. Najlepšie pretekárske obdobie som mal v 1986. Vtedy som trénoval v Rakúsku. Nosili sme im ruské šampanské a kryštál a oni nás nechali trénovať. Na Slovensku vtedy podmienky pre zdravotne postihnutých športovcov boli biedne.

Domov som išiel s nápadom v hlave

V roku 1990 sme sa dostali na Majstrovstvá sveta do Ameriky. Bolo to v stredisku Winter park v Colorade. Tam celoročne chodili zdravotne postihnutí, oboznamovali sa s rôznymi druhmi letných a zimných športov, aby zistili, čo im najviac sedí. Domov som sa vracal s myšlienkou vybudovať niečo podobné aj u nás. V Remate. Presadiť to nebolo až také ťažké, lebo na zväze sa tento projekt páčil.

V tom čase som ja ešte stále pracoval na bani, na povrchu. Hoci som sa pýtal aj do podzemia, veril som, že by som to zvládol, ale predpisy to nedovoľovali. V roku 1993 som teda z bane odišiel a začal som sa profesionálne venovať Stredisku zdravotne postihnutých v Remate. Robili sme tábory pre zdravotne postihnuté deti, v ktorých sme prezentovali všetky športy. Bola streľba, lukostreľba, atletika, cyklistika, boča, lyžovanie, klasické, bežecké, biatlon...

Nie zo všetkých sa stali pretekári. Ale našli cestu životom. Dnes majú svoju prácu, krásne rodiny, nezostali „na krku“ štátu a sú prospešní.

Moje deti

V Remate ako malé šesťročné dievčatko začínala paralympionička v zjazdovom lyžovaní Petra Smaržová. Potom prišiel Jakub Krako, dnes päťnásobný paralympijský víťaz v zjazdovom lyžovaní. Venoval som sa im od malička a ako šesťnásťroční cestovali na paralympiádu. Popri lyžovaní som rozbehol aj cyklistu. Ten Rakúšan, čo mi daroval prvé stabilizátory, mi hovoril, že v lete trénuje na bicykli. Ferko Dolník mi dal bicykel, Favorit, a ja som začal bicyklovať s jednou nohou. V 90-tych rokoch prišiel Rado Kaufmann, ktorý bol neskôr tiež paralympijským medailistom v cyklistike. Rado nás opustil priskoro... ale za 25 rokov svojho života bol majstrom sveta, paralympijským medailistom, mal dva červené diplomy z vysokých škôl, ocenenie Biely lev od prezidenta. Ešte pred smrťou rozbehol projekt Na kolesách proti rakovine a stihol sa aj oženiť. Bol to skvelý chalan.

Hoci stredisko v Remate skončilo hlavne kvôli zlým klimatickým podmienkam, myšlienka týchto stredísk na Slovensku funguje ďalej. Medaily mojich zverencov porátané nemám. Je to úspech, ale nie je to to najpodstatnejšie. Na čo som hrdý? Že som dokázal vychovať paralympijských medailistov, že tá trénerská práca, ktorú som si obľúbil, priniesla ovocie.

Na baňu som nezanevrel

Baňa mi dala veľa, aj som sa tam veľa naučil, aj som dopadol, ako som dopadol. Ale na baňu som určite nezanevrel. Môj otec bol športovec a celý život odrobil na bani. Otec bol dobrý človek a všetko, čo vedel, chcel odovzdať ďalším. Dal mi celoživotný osobný príklad. Bol jedným z tých, ktorí neopustili Handlovú, aj keď mal veľa príležitostí. A ja som neopustil Slovensko.

To, že sa ťažba skončila, je život. Takto plynie, všetko sa raz začína a raz skončí. Tradície by sme ale uchovať mali. Niekedy pozerám v telke, aké krásne múzeá majú obce, kde sa v minulosti ťažili rudy, tak si myslím, že aj Baňa Handlová si zaslúži takúto spomienku.

Obsah

Blondáčik	9
Turek	17
Kakavko	23
Nie je chodby, kde by som nebol	29
Posledný zhasne svetlo	35
Vrátil som sa tretíkrát	41
Som hrdý, že som bol baník	47
Kľudný vrtár	53
Najmladší dispečer	57
Jeden z najmladších	61
Kočka z kabínky	67
Katka s presným okom	71
Robil som to, čo som žil	77
Musíme sa vrátiť na začiatok	83
Na baňu som nezanevrel	89

© 2023 mesto Handlová
Všetky práva vyhradené.

Grafické spracovanie a tlač

© 2023 **EUROART**[®]

Žiadna časť tejto knihy nesmie byť ďalej šírená bez písomného súhlasu vlastníkov autorských práv.

Použité fotografie sú z archívu Kontaktného centra Handlová a zo súkromných archívov: Vladimíra Podobu, Antona Privalinca, Jozefa Karu, Juraja Tomášika, Pavla Podlužanského, Dušana Vestenického, Martina Melikanta, Pavla Straku, Andreja Podlužanského, Patrika Balnu, Róberta Hovoriča, Jána Procnera, Dušana Klimenta a Petra Matiaška.

Zdar Boh!

Názov projektu: Podpora zamestnatel'nosti v regióne Horná Nitra

Operačný program: Ľudské zdroje

Kód vyzvania: OP ĽZ NP 2020/3.1.2/03

Termín realizácie projektu: 8/2020 - 11/2023

Typ projektu: Národný projekt

Prijímateľ: Trenčiansky samosprávny kraj

Partneri projektu:

Partner 1: Hornonitrianske bane Prievidza, a. s. v skratke HBP, a. s.

Partner 2: Mesto Handlová

Partner 3: Mesto Prievidza

Partner 4: Mesto Nováky

Stručný popis projektu:

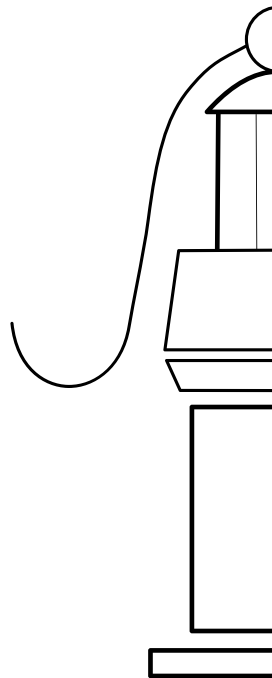
Cieľom národného projektu je zmierniť dopady ukončenia banskej činnosti na zamestnancov Hornonitrianske bane Prievidza, a. s. v skratke HBP, a. s. a vytvoriť podmienky pre ich plynulý prechod z utlmovaného odvetvia ťažby hnedého uhlia do nového zamestnania v iných odvetviach hospodárskej činnosti v regióne. Zamestnancom, ktorí v dôsledku ukončenia ťažby hnedého uhlia stratia možnosť pracovať vo svojej profesii, bude poskytnutá cielená pomoc a podpora zameraná na zvyšovanie kvalifikácie, rekvalifikácie, rozvoj osobných kompetencií a mäkkých zručností. Výsledkom projektu bude zvýšenie adaptability zamestnancov na nové podmienky a uľahčenie ich plynulého prechodu do nového zamestnania či k podnikaniu, čím bude projekt eliminovať negatívny vplyv na ekonomickú, sociálnu a spoločenskú situáciu končiacich zamestnancov a riziko nárastu nezamestnanosti v regióne.

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.employment.gov.sk

www.esf.gov.sk

MESTO
HANDLOVÁ

ISBN 978-80-570-5273-9

9 788057 052739